

**You have downloaded a document from
RE-BUS
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Wybrane zagadnienia prawa do firmy

Author: Piotr Ślęzak

Citation style: Ślęzak Piotr. (2011). Wybrane zagadnienia prawa do firmy.
Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja
ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach
niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci
(nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Piotr Ślęzak

Wybrane zagadnienia prawa do firmy

Wybrane zagadnienia prawa do firmy

NR 2830

Piotr Ślęzak

Wybrane zagadnienia prawa do firmy

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Katowice 2011

Redaktor serii: Telewizja, Radio, Film
Piotr Ślęzak

Recenzent
Janusz Szwaja

Publikacja będzie dostępna — po wyczerpaniu nakładu — w wersji internetowej:

Śląska Biblioteka Cyfrowa
www.sbc.org.pl

Spis treści

Wykaz skrótów	7
Wprowadzenie	9
Rozdział pierwszy	
Podstawowe zagadnienia prawa do firmy	13
1. Pojęcie firmy	13
2. Charakter prawa do firmy	18
3. Funkcje firmy	21
4. Konstrukcja firmy	22
5. Rodzaje firmy	24
Rozdział drugi	
Zasady prawa firmowego	27
1. Wstęp	27
2. Zasada prawdziwości	28
3. Zasada jedności	29
4. Zasada ciągłości	30
5. Zasada wyłączności	33
6. Zasada jawności	35
7. Zasada niezbywalności	36
Rozdział trzeci	
Licencja firmowa	39

Rozdział czwarty

Ochrona firmy	47
Ważniejsze przepisy dotyczące firmy	57
1. Kodeks cywilny	57
2. Kodeks spółek handlowych	59
3. Ustawa o Krajowym Rejestrze Sądowym	64
Akty prawne	67
Orzecznictwo	69
Ważniejsza literatura	71
Résumé	75
Zusammenfassung	76

Wykaz skrótów

Dz.U.	— „Dziennik Ustaw”
k.c.	— Ustawa z 23 kwietnia 1964 r. (kodeks cywilny)
k.h.	— Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 27 czerwca 1934 r. (kodeks handlowy)
konw.par.	— Konwencja paryska z 1883 r.
KPP	— „Kwartalnik Prawa Prywatnego”
k.s.h.	— Ustawa z 15 września 2000 r. (kodeks spółek handlowych)
n.b.	— numer brzegowy
OSA	— Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych
OSG	— Orzecznictwo Sądów Gospodarczych
OSN	— „Orzecznictwo Sądu Najwyższego”
OSNC	— „Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Cywilna”
OSP	— „Orzecznictwo Sądów Polskich”
PiP	— „Państwo i Prawo”
PPH	— „Przegląd Prawa Handlowego”
pr.aut.	— Ustawa z 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych
Pr.Gosp.	— „Prawo Gospodarcze”
pr.wł.przem.	— Ustawa z 30 czerwca 2000 r. (prawo własności przemysłowej)
PS	— „Przegląd Sądowy”
PUG	— „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego”
PWiOWI	— „Prace z Wynalazczości i Ochrony Własności Intelektualnej”

RPEiS	— „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny”
SA	— Sąd Apelacyjny
SN	— Sąd Najwyższy
u.o.k.ik.	— Ustawa z 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów
u.s.d.g.	— Ustawa z 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej
u.z.n.k.	— Ustawa z 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji
ZN UJ	— „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego”

Wprowadzenie

Podmioty prawa cywilnego (bez względu na to, czy są to osoby fizyczne, osoby prawne, czy też ułomne osoby prawne) nie mogą funkcjonować bez instrumentów prawnych pozwalających na ich identyfikację. Zagadnienie to dotyczy wszystkich możliwych przejawów ich kontaktów z innymi podmiotami, zarówno o charakterze niegospodarczym, jak i gospodarczym. W dziedzinie obrotu gospodarczego istnieje potrzeba rozróżniania poszczególnych przedsiębiorców (czemu służy instytucja firmy), należących do nich przedsiębiorstw (czemu służy nazwa) oraz towarów wytwarzanych w tych przedsiębiorstwach lub świadczonych przez nie usług (czemu służą znaki towarowe i usługowe oraz oznaczenia geograficzne). Dobra te w sensie ekonomicznym zrastają się w pewien konglomerat i pozwalają budować renomę przedsiębiorcy.

W niniejszej pracy chciałbym zwrócić uwagę na wybrane zagadnienia prawa do firmy, a mianowicie: po pierwsze, na pojęcie, konstrukcję, zastosowanie i charakter prawny firmy, po drugie, na zasady prawa firmowego i wreszcie po trzecie, na licencję firmową. Przepisy dotyczące firmy początkowo regulowały: Dekret o rejestrze handlowym z 1919 r. oraz kodeks handlowy z 1934 r.¹ Regulacje zawarte w tej ostatniej ustawie zostały tymczasowo utrzymane w mocy przez art. 632 kodeksu spółek han-

¹ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 27 czerwca 1934 r. Kodeks handlowy. Dz.U. z 1934 r., nr 57, poz. 502, z późn. zm.

dłowych². Ustawodawca, nowelizując kodeks cywilny³ w 2003 r., uregulował tę instytucję we właściwym dla niej miejscu tzn. Księdze I k.c. (art. 43²—43¹⁰ k.c.)⁴. Nowe regulacje firmy są efektem następujących w ostatnich latach istotnych zmian przepisów dotyczących przedsiębiorców (uchwalenie k.s.h., ustawy o krajowym rejestrze sądowym⁵ oraz u.s.d.g.⁶). Po raz pierwszy od czasu obowiązywania w okresie międzywojennym k.h. polskie prawo zawiera jednolite przepisy dotyczące tworzenia i używania oznaczeń wszystkich przedsiębiorców. Ustawodawca wypełnił w ten sposób lukę we wcześniejszych regulacjach prawnych dotyczących takich oznaczeń⁷.

Do zajęcia się prezentowaną problematyką skłoniła mnie kwestia doniosłości społecznej firmy. Jest to zagadnienie będące częścią prawa prywatnego, ale równocześnie, co warto podkreślić, ze względu na duże znaczenie dla bezpieczeństwa obrotu gospodarczego jest regulowane przez normy prawa publicznego. W dalszych rozważaniach skupię się na analizie kwestii prywatnoprawnych.

Niniejsza praca zawiera informacje przydatne zwłaszcza dla studentów innych kierunków niż prawo (organizacja produkcji filmowej i telewizyjnej, zarządzanie, ekonomia, administracja) oraz osób prowadzących działalność gospodarczą. Starałem się w sposób przystępny omówić ogólne zagadnienia dotyczące firmy. Z tego względu książka stanowi cenny materiał dydaktyczny dla studentów oraz szkoleniowy dla przedsiębiorców. Wyjaśnia jedynie zagadnienia podstawowe, pomija natomiast kwestie szczegółowe dotyczące firm poszczególnych typów przedsiębiorców. Czy-

² Ustawa z 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych. Dz.U. z 2000 r., nr 94, poz. 1037, z późn. zm.

³ Ustawa z 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny. Dz.U. z 1964 r., nr 16, poz. 93, z późn. zm.

⁴ Zob. Z. Radwański: *Wprowadzenie do kodeksu cywilnego*. Warszawa 2004, s. XIX.

⁵ Ustawa z 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym. Tekst jednolity. Dz.U. z 2007 r., nr 168, poz. 1186, z późn. zm.

⁶ Ustawa z 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej. Tekst jednolity. Dz.U. z 2007 r., nr 155, poz. 1095, z późn. zm.

⁷ Por. J. Sitko: *Firma w świetle przepisów kodeksu cywilnego*. PPH 2003, nr 5, s. 24.

techników zainteresowanych pogłębianiem wiedzy na temat firmy należy odesłać do bogatej literatury prawniczej poruszającej to zagadnienie⁸.

⁸ Przykładowo można wskazać opracowania w spisie literatury: J. Namitkiewicz: *Firma*. Warszawa 1917; Idem, w: *Kodeks handlowy. Komentarz*. T. 1. Warszawa 1934, s. 26—38 (komentarz do art. 26—38); T. Żyznowski: *Prawo do nazwy (firmy) i jego ochrona*. Zielona Góra 1993; Idem: *Prawo do firmy i jego ochrona w świetle orzecznictwa sądowego*. Zielona Góra 1994; K. Gołat, R. Gołat: *Oznaczenia indywidualizujące przedsiębiorców*. Warszawa 1998; G. Kycia: *Powstanie i ustanie prawa do firmy i do znaku towarowego oraz ochrony znaków niezarejestrowanych*. Kraków 1999; R. Stefanicki: *Prawo do nazwy (firmy) i jego ochrona*. Kraków 1999; M. Klapczyńska: *Firma i jej ochrona*. Kraków 2004; P. Zaporowski: *Meandry polskiego prawa firmowego*. „Prawo Spółek” 2006, nr 4; I. Bałos: *Oznaczenia przedsiębiorców. Wymogi ustawowe a postępowanie uczestników obrotu gospodarczego*. „Monitor Prawniczy” 2009, nr 24, s. 1356—1360.

Rozdział pierwszy

Podstawowe zagadnienia prawa do firmy

1. Pojęcie firmy

Firma jako oznaczenie przedsiębiorcy wywodzi się ze średnio-wiecznego systemu cechowego, który akcentował związek między mistrzem prowadzącym określony warsztat a produktem pochodzącym z tego zakładu. Łaciński czasownik *firmare* oznacza ‘stwierdzać’. Wskutek dokonania określonej czynności rzemieślnik wystawiał dokument (*firmatio*), który uznawał za własny¹. Okazało się, że renoma określonego rzemieślnika, a w późniejszym czasie także przedsiębiorcy, wpływała na decyzje rynkowe klientów. Rozpoznawali oni tego przedsiębiorcę na podstawie nazwy (firmy) oraz znaków towarowych, którymi się posługiwał². W XIX w. ustawodawcy wielu krajów zareagowali na skutki zmian gospodarczych i ustrojowych okresu rewolucji przemysłowej, czego efektem były rozwiązania normatywne. Obejmowały one również firmę. Przykładem jest niemiecki kodeks handlowy z 1896 r.³, który zawiera przepisy regulujące tworzenie i ochronę firmy (§§ 17—37a). Jest to przykład o tyle istotny, że

¹ Zob. A. Kołodziej: *Licencja firmy. O naturze prawa do firmy po nowelizacji kodeksu cywilnego*. PPH 2004, nr 1, s. 52.

² Ibidem, s. 53.

³ Por. Handelsgesetzbuch (Deutscher Taschenbuch Verlag, 2002). Dalej: niem.k.h.

polski kodeks handlowy był wzorowany na kodeksie niemieckim. Ustawodawca, nowelizując kodeks cywilny⁴ w 2003 r., nie wprowadził rewolucyjnych zmian⁵, całkowicie zmieniających charakter instytucji firmy w prawie polskim, dlatego także w aktualnym stanie prawnym można doszukiwać się wpływu niemieckiej myśli prawniczej.

Przepisy k.c. pozwalają wyodrębnić oznaczenia służące wyróżnieniu przedsiębiorców jako podmioty prawa cywilnego i oznaczenia służące wyróżnieniu przedsiębiorstw lub ich części jako przedmioty prawa cywilnego (zorganizowanych kompleksów gospodarczych w rozumieniu art. 55¹ k.c.)⁶. Na podstawie art. 43² k.c. przedsiębiorca działa pod firmą. Jest ona więc jego oznaczeniem, pod którym prowadzi on działalność gospodarczą lub zawodową i występuje w obrocie⁷. Inaczej mówiąc, firma należy do dóbr ze sfery identyfikacji⁸.

Firma jest pojęciem funkcjonującym w omówionym znaczeniu w języku prawnym i prawniczym. W języku potocznym i w ekonomii używa się tego określenia w dwóch znaczeniach: jako synonimu przedsiębiorstwa albo dla podkreślenia dobrej lub złej renomy konkretnego przedsiębiorstwa czy osoby⁹.

Każdy przedsiębiorca, niezależnie od jego formy prawnej, działa pod firmą. Zasada ta odbiega od wcześniej obowiązującego stanu prawnego, w którym firma była wyłącznie nazwą spółek handlo-

⁴ Ustawa z 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny. Dz.U. z 1964 r., nr 16, poz. 93, z późn. zm.

⁵ Zob. M. Załucki: *Upoważnienie do korzystania z firmy de lege lata i de lege ferenda*. PUG 2005, nr 6, s. 2.

⁶ Tak W. Popiołek, w: *Kodeks cywilny. Komentarz. Suplement*. Red. K. Pietrzykowski. Warszawa 2003, s. 17 (dalej: Suplement); A. Kidyba: *Prawo handlowe*. Warszawa 2006, s. 79; J. Szwaja, w: S. Sołtysiński, A. Szajkowski, A. Szumański, J. Szwaja: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*. T. 5. Warszawa 2004, s. 251 (dalej: Komentarz k.s.h.).

⁷ J. Szwaja, w: Komentarz k.s.h., s. 251.

⁸ Tak J. Koczanowski: *Zakres i środki ochrony dóbr osobistych osób prawnych*. W: *Dobra osobiste i ich ochrona w polskim prawie cywilnym. Zagadnienia wybrane*. Red. J. Piątowski. Warszawa 1986, s. 265 i nast.; A. Wypiórkiewicz, w: H. Ciepla, B. Czech, S. Dąbrowski, T. Domińczyk, H. Pietrzykowski, Z. Strus, M. Sychowicz, A. Wypiórkiewicz: *Kodeks cywilny*. T. 1. Warszawa 2005, s. 104 (dalej: Komentarz k.c.).

⁹ Por. J. Szwaja, w: Komentarz k.s.h., s. 251.

wych¹⁰, nawiązuje natomiast do regulacji polskiego kodeksu handlowego¹¹ w jego pierwotnym brzmieniu (zgodnie z art. 26 k.h. firma była nazwą, pod jaką kupiec rejestrowy zarządzał przedsiębiorstwem. Kupcami rejestrowymi były osoby fizyczne kierujące działalnością w większym rozmiarze, spółki handlowe i osoby prawne prowadzące działalność gospodarczą) oraz do regulacji występujących w niektórych krajach. Przykładowo, zgodnie z § 17 niemieckiego k.h. firmą kupca jest nazwa, pod którą prowadzi on swoje sprawy i składa podpisy, natomiast w świetle art. 2563 włoskiego k.c.¹² przedsiębiorca ma wyłączne prawo używania wybranej przez siebie firmy.

Firma jest dobrem o charakterze intelektualnym. Konwencja paryska z 1883 r. o ochronie własności przemysłowej¹³ uznaje firmę (*nom commercial*) za przedmiot własności intelektualnej, której przysługuje ochrona zwłaszcza przed czynami nieuczciwej konkurencji (art. 8—10³ konw.par.). Skoro w konwencji znajdujemy podstawę ochrony firmy, musimy uznać, że konstrukcja ta należy do tzw. własności przemysłowej (obok takich dóbr niematerialnych, jak: wynalazki, wzory przemysłowe i użytkowe oraz znaki towarowe). Wypada zastanowić się, jaki jest charakter tego dobra — majątkowy czy niemajątkowy. Wydaje się, że firmie należy przyznać wartość majątkową. Za tym stanowiskiem przemawiają następujące argumenty¹⁴. Po pierwsze, przedsiębiorca pragnie być rozpoznawany na rynku, ponieważ dzięki temu może pozyskać nową klientelę i zwiększyć dochody. W tym celu „generuje” nową firmę, co wymaga niejednokrotnie znacznych nakładów finansowych. Wartość firmy jest wy-

¹⁰ Zob. J. Szwaia: *O przyszłym uregulowaniu firmy*. PiP 1994, nr 12, s. 40 i nast.; Idem: *Firma*. W: *Prawo spółek*. Red. S. Włodyka. Kraków 1996, s. 201; *Prawo spółek. Wybrane zagadnienia*. Red. J. Jacyszyn, M. Skory. Bielsko-Biała 2002, s. 19; M. Knaflowski, M. Rudnicki, R. Szczepaniak: *Nowe prawo spółek z komentarzem*. Gorzów Wielkopolski 2001, s. 35.

¹¹ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 27 czerwca 1934 r. Kodeks handlowy. Dz.U. z 1934 r., nr 57, poz. 502, z późn. zm.

¹² Ustawa z 1941 r., Codice civile. Milano 2005.

¹³ Polskę obowiązuje od 24.03.1975 r. tekst sztokholmski tej konwencji (Dz.U. z 1975 r., nr 9, poz. 51 i 52).

¹⁴ Tak J. Szwaia, w: niepublikowana recenzja wydawnicza niniejszej pracy, s. 4—5.

kazywana w bilansie przedsiębiorstwa. Po drugie, udzielenie osobie trzeciej licencji na używanie firmy jest źródłem przychodów przedsiębiorcy. Po trzecie wreszcie, w procesach o naruszenie firmy sąd ocenia wdarcie się wskutek bezprawnego używania firmy w cudzą klientelę i przejęcie jej części, co powoduje zwiększenie zysków naruszydiciela i powiększenie straty poszkodowanego.

Także polskie przepisy przyznają firmie ochronę (art. 43¹⁰ k.c. oraz art. 5, 6 i 10 u.z.n.k.¹⁵). Ustawodawca uznaje również możliwość udzielenia upoważnienia do korzystania z firmy (art. 43⁹ § 2 k.c.). W związku z tym należy uznać, że przedsiębiorcy przysługuje prawo podmiotowe do firmy. Jego treścią jest uprawnienie przedsiębiorcy do posługiwania się firmą w działalności gospodarczej lub zawodowej w celu swej identyfikacji. Jest to prawo skuteczne *erga omnes* i niezbywalne¹⁶.

Prawo i jednocześnie obowiązki posługiwania się w obrocie gospodarczym firmą mają przedsiębiorcy. Zgodnie z art. 43¹ k.c. są to osoby fizyczne, osoby prawne oraz ułomne osoby prawne (jednostki organizacyjne niebędące osobami prawnymi, którym przepisy przyznają zdolność prawną) prowadzące we własnym imieniu działalność gospodarczą lub zawodową. Przedsiębiorca jest definiowany również w publicznym prawie gospodarczym. Zgodnie z art. 4 ust. 1 u.s.d.g.¹⁷ przedsiębiorcą jest osoba fizyczna, osoba prawna oraz jednostka organizacyjna niebędąca osobą prawną, której odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną — wykonująca we własnym imieniu działalność gospodarczą. Za przedsiębiorców uznaje się także wspólników spółki cywilnej. Wydaje się, że regulacja kodeksowa ma szerszy zakres zastosowania niż u.s.d.g., ponieważ obejmuje również podmioty wyłączone spod działania tej ostatniej ustawy¹⁸. Przykładem są osoby prowadzące działalność wytwórczą w rolnictwie, w zakresie leśnictwa, rybołówstwa śródlądowego i agroturystyki.

¹⁵ Ustawa z 16 kwietnia 1993 r. Tekst jednolity. Dz.U. z 2003 r., nr 153, poz. 1503, z późn. zm.

¹⁶ Tak J. Szwaja, w: Komentarz k.s.h., s. 405—406.

¹⁷ Ustawa z 2 lipca 2004 r. Dz.U. z 2004 r., nr 173, poz. 1807.

¹⁸ Tak A. Wypiórkiewicz, w: Komentarz k.c., s. 103; W. Popiołek, w: Supplement, s. 13—14.

O uznaniu określonego podmiotu za przedsiębiorcę w świetle k.c. decydują dwa kryteria¹⁹. Pierwsze to kryterium podmiotowe, oznaczające, że przedsiębiorcą może być każdy podmiot prawa cywilnego. Pojęcie to nie obejmuje jedynie jednostek organizacyjnych niebędących podmiotami (nawet jeśli są wyodrębnione pod względem organizacyjnym i finansowym). Drugie to kryterium funkcjonalne dotyczące charakteru działalności przedsiębiorcy. Powinna ona być działalnością gospodarczą lub zawodową. Przez działalność gospodarczą rozumie się zarobkową działalność wytwórczą, budowlaną, handlową, usługową, poszukiwania, rozpoznawania i wydobywania kopalin ze złóż, wykonywaną w sposób zorganizowany i ciągły. Jej zarobkowy charakter wskazuje, że ma ona przysporzyć zysku przedsiębiorcy. Z kolei charakter zorganizowany wskazuje na brak przypadku. Wreszcie ciągłość wyklucza z kręgu przedsiębiorców osoby podejmujące działalność dorywczo. Przedsiębiorcami są również jednostki wykonujące działalność zawodową. Wydaje się, że pod pojęciem tym kryje się działalność prowadzona na własny rachunek, we własnym imieniu i na własne ryzyko²⁰. W związku z tym przedsiębiorcami są osoby wykonujące wolne zawody (architekt, adwokat, radca prawny, tłumacz przysięgły, notariusz, lekarz). Przedsiębiorcą nie będzie natomiast jednostka prowadząca przedsiębiorstwo na cudzy rachunek i w cudzym imieniu (np. na podstawie umowy zlecenia)²¹.

Zastanówmy się nad chwilą powstania prawa do firmy. W doktrynie prezentowane są w omawianej kwestii dwa stanowiska. Zgodnie z pierwszym prawo to tworzy się w momencie powstania osoby prawnej (wpis do rejestru), a w odniesieniu do spółek kapitałowych w organizacji — w chwili stworzenia takiej konstrukcji prawnej²². Natomiast drugie zakłada, że firma powstaje w chwili, kiedy przedsiębiorca zaczyna posługiwać się nią w obrocie²³. Bardziej przekonujące wydaje się to drugie stanowisko. Prze-

¹⁹ W. Popiołek, w: Suplement, s. 14—15.

²⁰ Ibidem, s. 15—16.

²¹ Tak słusznie A. Wypiórkiewicz, w: Komentarz k.c., s. 104.

²² Tak A. Kidyba: *Prawo handlowe...*, s. 80.

²³ Tak J. Szwaja: *Firma w kodeksie cywilnym*. „Prawo Spółdzielcze” 2004, nr 1, s. 8; J. Sitko: *Firma w świetle przepisów kodeksu cywilnego*. PPH 2003, nr 5, s. 30.

mawiają za nim następujące argumenty²⁴. Po pierwsze, zgodnie z art. 35 k.h. firma powstawała w chwili rejestracji lub zgłoszenia do rejestru. W k.c. brak przepisu, z którego wynikałby moment jej powstania. Tak więc nie ma podstaw prawnych dla przyjęcia rozwiązania analogicznego do występującego w k.h. Po drugie, wykładnia językowa przepisu art. 43³ § 2 k.c. wydaje się prowadzić do wniosku, iż o pierwszeństwie do prawa do firmy oraz o przyznaniu ochrony firmie decyduje pierwszeństwo używania konkretnej firmy na określonym rynku, a nie jej rejestracja. Po trzecie wreszcie, przyjęcie koncepcji o pierwszeństwie w używaniu firmy pozwoli na uzgodnienie przepisów k.c. o oznaczeniach przedsiębiorców i oznaczeń przedsiębiorstw uregulowanych w u.z.n.k., zgodnie bowiem z tą ostatnią ustawą ochronie podlegają te oznaczenia przedsiębiorstw, które jako pierwsze zostały użyte w obrocie.

2. Charakter prawa do firmy

Charakter prawa do firmy w świetle przepisów k.c., podobnie jak według k.h., jest przedmiotem sporu w doktrynie i różnic w judykaturze. W omawianej kwestii prezentowane są trzy różne stanowiska. Zgodnie z tradycyjnym poglądem prawo do firmy ma charakter osobisty²⁵. Pogląd ten można uzasadnić w następujący sposób. Po pierwsze, firma jest swoistym „identyfikatorem” przedsiębiorcy, niepodlegającym zbyciu na rzecz osoby trzeciej²⁶. Po

²⁴ J. Sitko: *Firma w świetle...*, s. 30.

²⁵ Por. M. Allerhand: *Kodeks handlowy. Komentarz*. Lwów 1935, s. 66; A. Szpunar: *Ochrona dóbr osobistych*. Warszawa 1979, s. 170—171; A. Cisek: *Dobra osobiste i ich niemajątkowa ochrona w kodeksie cywilnym*. Wrocław 1989, s. 65; S. Włodyka: *Prawo spółek*. Kraków 1991, s. 210; A. Kidyba: *Prawo handlowe...*, s. 88—89; W. Popiołek, w: *Suplement*, s. 33; T. Żyznowski: *Firma w kodeksie cywilnym*. PS 2003, nr 9, s. 73; A. Kubiak-Cyruł: *Dobra osobiste osób prawnych*. Kraków 2005, s. 135—139 oraz 155 i nast.; A. Kołodziej: *Licencja firmy...*, s. 63; P. Zaporowski: *Wokół funkcji indywidualizującej firmy oraz numerów REGON i NIP*. „Radca Prawny” 2007, nr 2, s. 112.

²⁶ Tak J. Sitko: *Firma w świetle...*, s. 32.

drugie, zerwanie związku firmy z przedsiębiorstwem i powiązanie jej wyłącznie z przedsiębiorcą (podmiotem) wskazuje na zamiar ustawodawcy objęcia go zakresem praw osobistych. Za osobistym charakterem prawa do firmy kilkakrotnie opowiedziało się orzecznictwo. Ciekawym przykładem jest wyrok SA w Poznaniu z 22 października 1991 r.²⁷ Sąd stanął na stanowisku, że firma, pod którą prowadzi swoje przedsiębiorstwo powód w stosunkach prawnych, w jakie wchodzi, ma takie znaczenie, jakie dla osoby fizycznej przedstawia jej nazwisko. Firma indywidualizuje osobę prawną, a przy tym osoba prawna — ze względu na prowadzoną działalność — ma innego rodzaju cechy wyróżniające, takie jak solidność czy jej przeciwieństwo, z czym łączy się łatwość zbytu towarów i uzyskanie kredytu, względnie trudności w tym zakresie. Z uwagi na to oznaczenie firmy powinno być takie, by wykluczyć pomyłki, o którą spółkę chodzi w danym przypadku. Ochrona firmy, jako dobra osobistego, jest, jak z tego wynika, szersza niż ochrona podyktowana chęcią bronięcia się przed konkurencją. Odmienne rozumienie art. 43 w związku z art. 23 k.c. prowadziłoby do wniosku, że podmioty gospodarcze, zwłaszcza spółki, nie mogłyby skutecznie bronić się przed utratą renomy, jaką posiadają.

Drugie stanowisko opowiada się za majątkowym charakterem prawa do firmy²⁸. SA w Łodzi w wyroku z 14 marca 1991 r.²⁹ doszedł do wniosku, że firma kupca jednoosobowego nie jest jego dobrem osobistym, lecz nazwą przedsiębiorstwa, które prowadzi, czyli prawem majątkowym. Zdaniem Sądu, zbieżność dźwiękowa nazwy firmy „Interagra” i „Interabra” może powodować pomyłki w odbiorze przez konsumentów co do tego, z którą z firm wchodzi w stosunki handlowe, zwłaszcza gdy poza zbieżnością brzmie-

²⁷ I Acr 400/90 — „Wokanda” 1992, nr 1, s. 27.

²⁸ S. Janczewski: *Prawo handlowe, wekslowe i czekowe*. Warszawa 1947, s. 68—69; S. Grzybowski: *Ochrona dóbr osobistych według przepisów ogólnych prawa cywilnego*. Warszawa 1957, s. 92; K. Kruczałak: *Prawo handlowe*. Warszawa 1998, s. 111; M. Kępiński, w: *Komentarz do ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji*. Red. J. Szwaja. Warszawa 2006, s. 302 i nast.; M. Kępiński: *Firma w przepisach kodeksu cywilnego*. W: *Czterdzieści lat kodeksu cywilnego*. Red. M. Sawczuk. Warszawa—Kraków 2006.

²⁹ I Acr 23/91 — OSP 1991, z. 11, poz. 281.

nia nazwy występuje również poważna zbieżność graficzna znaków. W takiej sytuacji powód, jako uprawniony z tytułu rejestracji znaku towarowego „Interagra”, może domagać się, aby sąd zakazał pozwanemu używania nazwy „Interabra” w obrocie gospodarczym.

Wreszcie trzecie stanowisko zakłada mieszany, osobisto-majątkowy charakter prawa do firmy³⁰. Uzasadnia się je, akcentując fakt, iż firmy używa się w stosunkach prawnych związanych z prowadzeniem przedsiębiorstwa. M. Poźniak-Niedzielska doszła do wniosku, że „w pewnych sytuacjach charakter dóbr niematerialnych jako dóbr majątkowych uzyskują dobra osobiste. Do tego rodzaju dóbr osobistych należy nazwa osoby prawnej, która w tych przypadkach, gdy pełni rolę firmy, patrymonizuje się tak dalece, że przestaje być tylko dobrem osobistym i przekształca się w wartość majątkową”³¹. Także w judykaturze spotykamy orzeczenia opowiadające się za tym stanowiskiem. NSA w wyroku z 14 stycznia 2003 r.³² stwierdził, że dobrami majątkowymi — składnikami mienia są również poszczególne składniki przedsiębiorstwa, w tym jego firma (nazwa). Prawa stanowiące mienie muszą mieć charakter majątkowy, przez co różnią się od praw i dóbr osobistych — nazwiska, czci, wolności czy integralności osoby ludzkiej. Charakter majątkowy zależy od tego, czy prawo ma wartość majątkową w obrocie; nie ma natomiast znaczenia fakt, że jest ściśle związane z określoną osobą, np. prawo użytkowania.

Wydaje się, że najmocniejsze argumenty przemawiają za przyjęciem poglądu o mieszanym, osobisto-majątkowym charakterze prawa do firmy³³. Po pierwsze, dwoista natura firmy przejawia się w funkcjach, jakie ona pełni. Zwolennicy poglądu o osobistym charakterze firmy porównują ją do nazwiska osoby fizycznej. Rze-

³⁰ Zob. M. Poźniak-Niedzielska: *Nazwa osoby prawnej jako przedmiot ochrony prawa cywilnego*. W: *Rozprawy z prawa cywilnego. Księga pamiątkowa ku czci Witolda Czachórskiego*. Warszawa 1985, s. 296 i nast.; R. Skubisz: *Zasady prawa firmowego*. „Rejent” 1993, nr 1, s. 12; M. Kępiński, w: *Komentarz do ustawy...*, s. 227; J. Szwaja, w: *Komentarz k.s.h.*, s. 410.

³¹ M. Poźniak-Niedzielska: *Dobra niematerialne przedsiębiorstwa państwowe*. Warszawa—Łódź 1990, s. 26.

³² III A 1492/01 — cyt. za: J. Szwaja, w: *Komentarz k.s.h.*, s. 410.

³³ Tak J. Szwaja, w: niepublikowana recenzja wydawnicza niniejszej pracy, s. 5—6.

czywiście, obie instytucje odgrywają rolę identyfikacyjną. Firma ułatwia identyfikację przedsiębiorcy w obrocie (ma on równocześnie prawo i obowiązek posługiwania się firmą w obrocie). Pełni jednakże też dodatkowo funkcję marketingową, ponieważ symbolizuje jego renomę. W tym sensie prawo do firmy ma wartość majątkową. Po drugie, o majątkowym charakterze firmy przesądza regulacja dotycząca jej ochrony. Należy podkreślić, że regulacja ta jest odrębna od ochrony przewidzianej dla dóbr osobistych (art. 24 § 1 k.c.), a jednocześnie wykazuje znacznie większe podobieństwo (niemal identyczność) do roszczeń z tytułu czynu nieuczciwej konkurencji³⁴ niż do roszczeń z tytułu ochrony dóbr osobistych³⁵. Wynika to stąd, że przedsiębiorca w razie naruszenia prawa do firmy może domagać się od naruszydiciela odszkodowania lub wydania mu wzbogacenia; natomiast podmiot, którego dobra osobiste zostały naruszone, może żądać zadośćuczynienia za doznana krzywdę, a odszkodowania tylko w sytuacji, gdy naruszenie dobra osobistego wyrządziło szkodę majątkową (art. 24 § 2 k.c.)³⁶.

3. Funkcje firmy

Firma pełni dwie funkcje: identyfikacyjną (odróżniającą) i reklamową (promocyjną, marketingową)³⁷. Pierwsza polega na umożliwieniu identyfikacji przedsiębiorcy i odróżnieniu go od innych. W gospodarce rynkowej przedsiębiorcy mają obowiązek posługiwania się oznaczeniami odróżniającymi, które przybierają postać firmy. Przedsiębiorca posługuje się firmą, występując w obrocie (np. zawierając umowy) oraz w postępowaniu cywilnym. Równocześnie musi przestrzegać reguł określających konstruowanie firmy, informując w ten sposób kontrahentów i potencjalnych kontrahentów o formie organizacyjnej, w jakiej prowadzi działalność.

³⁴ Por. art. 43¹⁰ k.c. i art. 18 Ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji.

³⁵ Por. art. 43¹⁰ k.c. i art. 24 § 1 k.c.

³⁶ Zob. J. Szwaja, w: niepublikowana recenzja wydawnicza niniejszej pracy, s. 6.

³⁷ Por. J. Szwaja, w: Komentarz k.s.h., s. 256—257.

Firma służy także do reklamowania (promocji) samego przedsiębiorcy oraz jego działalności. Pełni w ten sposób funkcję reklamową. Firma jest używana do oznaczenia miejsc, w których przedsiębiorca prowadzi działalność (np. zakładów, oddziałów). W Polsce jest to reguła stosowana i respektowana w praktyce gospodarczej, natomiast prawo włoskie wymaga od przedsiębiorcy stosowania do szyldów zasady, zgodnie z którą, jeśli brzmienie firmy może wprowadzać w błąd, musi ona być zmodyfikowana za pomocą wskazówek wyróżniających (art. 2564 w związku z art. 2568 włoskiego k.c.). Firma używana jest również do oznaczania towarów wytwarzanych przez przedsiębiorcę oraz w różnych formach reklamy.

Firma w znaczeniu nazwy handlowej identyfikuje przedsiębiorstwo jako całość bez konieczności odwoływania się do towarów i usług, które wprowadza ono na rynek. Symbolizuje tym samym reputację i tzw. *goodwill* przedsiębiorstwa. Jest ona także źródłem informacji użytecznych dla konsumenta. Dlatego też zarówno w interesie przedsiębiorców, jak i konsumentów powinny być wprowadzone środki prawne zapobiegające używaniu nazw handlowych w sposób stwarzający niebezpieczeństwo spowodowania pomyłki lub wprowadzający w błąd klienta³⁸.

4. Konstrukcja firmy

Firma składa się z dwóch elementów: korpusu (czyli rdzenia) oraz dodatków. Korpus to podstawowa część firmy, dzięki której może ona pełnić swoje funkcje. Każda firma musi mieć korpus. Prawo określa zasady rządzące obieraniem rdzenia³⁹. W odniesieniu do osób fizycznych i prawnych brzmienie rdzenia jest określone obligatoryjnie. Z art. 43⁴ k.c. wynika, że osoba fizyczna prowadzi działalność gospodarczą pod swoim imieniem (imionami)

³⁸ *Le rôle de la propriété industrielle dans la protection du consommateur*. OMPI. Genève 1983, s. 50.

³⁹ Tak J. Szwaia, w: *Komentarz k.s.h.*, s. 257.

i nazwiskiem. Imię i nazwisko stanowią jej firmę lub rdzeń firmy, o ile włączyła do niej jeszcze dodatkowe elementy⁴⁰. W odniesieniu do osób prawnych czasem bezpośrednio przepisy prawa określają brzmienie firmy (np. Telewizja Polska Spółka Akcyjna, Polskie Koleje Państwowe Spółka Akcyjna, Narodowy Instytut Fryderyka Chopina, Polski Instytut Sztuki Filmowej). Znacznie częściej jednak wskazują składniki, jakie powinna zawierać firma osoby prawnej. Najogólniejsze reguły określa art. 43⁵ § 1 k.c. — firmą osoby prawnej jest jej nazwa. Nie jest więc możliwe inne brzmienie nazwy podmiotu i jego firmy⁴¹. Ustawodawca zezwala niektórym kategoriom osób prawnych obierać firmę „dowolnie”. Dotyczy to spółek kapitałowych (art. 160 § 1 i art. 305 § 1 k.s.h.⁴²). Reguła ta nie oznacza jednak, że spółki z ograniczoną odpowiedzialnością i akcyjne mogą obierać korpus firmy w sposób całkowicie nieskrępowany, powinny bowiem przestrzegać zasad prawa firmowego.

Dodatki można podzielić na obowiązkowe (obligatoryjne) i nieobowiązkowe (dowolne, fakultatywne). Stanowią one element uzupełniający korpusu⁴³. Dodatek obowiązkowy występuje w firmie osób prawnych oraz jednostek organizacyjnych niebędących osobami prawnymi, którym ustawa przyznaje zdolność prawną (tzw. ułomne osoby prawne). Wskazuje formę prawną przedsiębiorcy. Przykładami są: spółka z o.o., spółka akcyjna, S.A., sp. k., sp. j. Umieszczenie dodatku obowiązkowego nie jest konieczne jedynie w tych sytuacjach, kiedy sam korpus wskazuje na prawną formę przedsiębiorcy. Dotyczy to osób fizycznych (umieszczenie w firmie imienia i nazwiska bez dodatku właściwego dla jednego z typów spółki handlowej wskazuje, że przedsiębiorca jest osobą fizyczną). Podobnie zamieszczenie w firmie słowa „spółdzielnia” pokazuje, że przedsiębiorca jest spółdzielnią. Dodatki nieobowiązkowe (dowolne, fakultatywne) mogą, ale nie muszą pojawić się w firmie przedsiębiorcy. Ustawodawca nie ingeruje w ich liczbę ani treść. Jest jednak oczywiste, że nie mogą one naruszać zasad prawa fir-

⁴⁰ Ibidem, s. 256.

⁴¹ Zob. A. Kidyba: *Prawo handlowe...*, s. 84—85; W. Popiołek, w: *Suplement*, s. 25.

⁴² Ustawa z 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych. Dz.U. z 2000 r., nr 94, poz. 1037, z późn. zm.

⁴³ Tak A. Kidyba: *Prawo handlowe...*, s. 85.

mowego (zwłaszcza zasady prawdziwości i wyłączności firmy). Dopuszczalne są dodatki:

- 1) dotyczące samego przedsiębiorcy i ewentualnie jego przedsiębiorstwa (np. pierwszy polsko-amerykański bank, spółka polsko-belgijska);
- 2) dotyczące wspólników (np. określenia indywidualizujące wspólników, takie jak: ojciec i syn, starszy, młodszy, bracia);
- 3) dotyczące przedmiotu działalności (np. kawiarnia, klinika samochodowa, zakład wędliniarski);
- 4) dotyczące obszaru działalności (krakowskie przedsiębiorstwa, dolnośląskie zakłady);
- 5) fantazyjne (Pollena, Orbis, Grand Hotel)⁴⁴.

Firmy proste składają się jedynie z korpusu lub z korpusu i obligatoryjnych dodatków. Natomiast firmy złożone zawierają także dodatki nieobligatoryjne⁴⁵.

Firma może mieć wyłącznie postać słowną. W kodeksie cywilnym ani w uzasadnieniu projektu jego nowelizacji z 2003 r. nie ma postanowień, z których wynikałoby, że firma może mieć postać graficzną (dwuwymiarową) lub plastyczną (trójwymiarową)⁴⁶. Może być wyrażona w języku polskim lub obcym. Jednakże używanie firmy w języku obcym nie może wprowadzać w błąd osób trzecich (zwłaszcza co do tego, że przedsiębiorca jest podmiotem polskim, a nie zagranicznym)⁴⁷.

5. Rodzaje firmy

W praktyce, pomimo ograniczenia firmy do postaci słownej, występuje duża różnorodność firm. Ze względu na treść dzieli się je na: osobowe, rzeczowe, fantazyjne (symboliczne) i mieszane⁴⁸.

⁴⁴ Por. J. Szwaja, w: Komentarz k.s.h., s. 258—260.

⁴⁵ Tak A. Kidyba: *Prawo handlowe...*, s. 86.

⁴⁶ Por. J. Szwaja, w: Komentarz k.s.h., s. 261.

⁴⁷ Ibidem, s. 263; A. Kidyba: *Prawo handlowe...*, s. 85.

⁴⁸ Zob. J. Szwaja, w: Komentarz k.s.h., s. 263—265; A. Kidyba: *Prawo handlowe...*, s. 86.

Firmy osobowe zawierają nazwisko albo imię (imiona) i nazwisko. Są to najczęściej firmy przedsiębiorców będących osobami fizycznymi oraz osobowych spółek handlowych. Czasami także osoby prawne mają firmy osobowe. Wówczas o umieszczeniu nazwiska w firmie decyduje wola przedsiębiorcy lub podmiotów decydujących o brzmieniu firmy (np. wspólników spółki z o.o. lub założycieli spółki akcyjnej). Ustawodawca ograniczył swobodę używania nazwiska w firmie osoby prawnej. Zgodnie z art. 43⁵ § 3 k.c. firma osoby prawnej może zawierać nazwisko lub pseudonim osoby fizycznej, jeżeli służy to ukazaniu związku tego podmiotu z powstaniem lub działalnością przedsiębiorcy. Umieszczenie w firmie nazwiska lub pseudonimu wymaga pisemnej zgody osoby fizycznej, a w razie jej śmierci zgody małżonka i dzieci. Rozwiązanie to ogranicza możliwość używania w firmie nazwisk historycznych. Niewątpliwie dopuszczalne jest używanie nazwisk dla przedstawiania faktów historycznych. W uzasadnieniu do wyroku z 28 lutego 2003 r.⁴⁹ SN wyraził pogląd, że nazwisko Habsburg było wymieniane przez pozwanego wyłącznie w celu informacji o założycielach i kolejnych właścicielach browaru Żywiec. Takemu użyciu nie można przypisać cechy bezprawności. Pozwany nie posługiwał się wyrazem „arcyksiążęcy” jako elementem nazwy browaru, chociaż słowo to od chwili powstania było składnikiem firmy browaru. Użył go jedynie przy okazji obchodów jubileuszowych. Przykładami firm osobowych są: E. Wedel, Ford, Guinness, Hipolit Cegielski, Carl Zeiss, Zasada.

Firmy rzeczowe wskazują przedmiot działalności przedsiębiorcy i/lub inne obiektywne cechy tej działalności. Są to np.: Powszechny Zakład Ubezpieczeń S.A., Powszechna Kasa Oszczędności — Bank Polski S.A., Górnośląska Spółka Gazownictwa sp. z o.o.

Firmy fantazyjne (symboliczne) to dowolnie wybrane słowa niebędące określeniem osoby lub działalności przedsiębiorcy. Często są to sztucznie stworzone wyrazy (np. Centrostal S.A., Herbapol S.A., Orlen S.A.), skróty (BMW, FIAT, CPN), słowa mające określone znaczenie, ale niemające bezpośredniego związku z przedmiotem czy terenem działania przedsiębiorcy (np. Vistula, Orbis),

⁴⁹ V CK 308/02.

nazwy geograficzne, jeśli nie wskazują na teren działalności przedsiębiorcy (np. Towarzystwo Ubezpieczeń i Reasekuracji WARTA S.A.).

Firmy mieszane to najczęściej połączenia elementów rzeczowych i fantazyjnych (np. Spółdzielnia Mieszkaniowa PAPROTKA, Zakład Stolarstwa Okiennej OKFENS, Oficyna Wydawnicza BRANTA), rzadziej rzeczowych i osobowych (np. Wydawnictwo C.H. Beck sp. z o.o.).

Rozdział drugi

Zasady prawa firmowego

1. Wstęp

Prawo firmowe to zespół norm (zawartych w k.c.¹, u.z.n.k.² czy Ustawie o Krajowym Rejestrze Sądowym³) określających tworzenie, używanie, rozporządzanie i ochronę prawa do firmy⁴. Można wyróżnić następujące zasady:

- 1) prawdziwości,
- 2) jedności,
- 3) ciągłości,
- 4) wyłączności,
- 5) jawności,
- 6) niezbywalności.

¹ Ustawa z 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny. Dz.U. z 1964 r., nr 16, poz. 93, z późn. zm.

² Ustawa z 16 kwietnia 1993 r. Tekst jednolity. Dz.U. z 2003 r., nr 153, poz. 1503, z późn. zm.

³ Ustawa z 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym. Tekst jednolity. Dz.U. z 2007 r., nr 168, poz. 1186.

⁴ Zob. R. Skubisz: *Zasady prawa firmowego*. „Rejent” 1993, nr 1; J. Szwaja: *Firma*. W: *Prawo spółek*. Red. S. Włodyka. Kraków 1996, s. 206 i nast.; T. Żyżnowski: *Firma w kodeksie cywilnym*. PS 2003, nr 9, s. 55—60.

2. Zasada prawdziwości

Firma, pod którą przedsiębiorca prowadzi działalność gospodarczą, powinna być zgodna z rzeczywistym stanem faktycznym i prawnym⁵. Zasada prawdziwości służy realizacji funkcji identyfikacyjnej firmy oraz ochronie innych uczestników obrotu (w tym konsumentów). Tak rozumiana obejmuje dwa aspekty.

Po pierwsze, zasadę jasności (zasada prawdziwości *sensu largo*)⁶, która oznacza przekazywanie informacji na temat przedsiębiorcy. Ten aspekt konkretyzują przepisy określające brzmienie firmy (np. art. 43⁴—43⁶ k.c., art. 24, 104, 127 k.s.h.⁷).

Po drugie, firma nie może wprowadzać w błąd osób trzecich, w szczególności co do osoby przedsiębiorcy, przedmiotu jego działalności, miejsca jej prowadzenia oraz źródeł zaopatrzenia (art. 43³ § 2 k.c.). Wyliczenie sytuacji, w których może dojść do wprowadzenia w błąd, ma przykładowy charakter. Omawiany zakaz dotyczy całej firmy, zarówno korpusu, jak i dodatków⁸. W praktyce niebezpieczeństwo wprowadzenia w błąd najczęściej wiąże się z użyciem fakultatywnych dodatków do firmy⁹. Działanie pod firmą nieprawdziwą — wprowadzającą klientów w błąd, należy zakwalifikować jako czyn nieuczciwej konkurencji w świetle art. 5 u.z.n.k.¹⁰ Rozwiązanie to znajduje potwierdzenie w judykaturze. Ilustrują to następujące przykłady.

W orzeczeniu z 3 marca 1936 r.¹¹ SN stwierdził, że dodatki do firmy spółki z ograniczoną odpowiedzialnością oznaczające

⁵ Tak J. Szwaja: *Firma...*, s. 206; W. Popiołek, w: *Kodeks cywilny. Komentarz. Suplement*. Red. K. Pietrzykowski. Warszawa 2003, s. 21 (dalej: Suplement); A. K i d y b a: *Prawo handlowe*. Warszawa 2006, s. 82.

⁶ A. K i d y b a: *Prawo handlowe...*, s. 82.

⁷ Ustawa z 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych. Dz.U. z 2000 r., nr 94, poz. 1037, z późn. zm.

⁸ Zob. R. Skubisz: *Glosa do uchwały SN z 2 sierpnia 1994 r. III CZP 95/94* — OSP 1995, z. 9, poz. 193.

⁹ Por. W. Popiołek, w: Suplement, s. 22.

¹⁰ Tak A. Wypiórkiwicz, w: H. Ciepla, B. Czech, S. Dąbrowski, T. Domińczyk, H. Pietrzykowski, Z. Strus, M. Sychowicz, A. Wypiórkiwicz: *Kodeks cywilny*. T. 1. Warszawa 2005, s. 105 (dalej: Komentarz k.c.).

¹¹ II C 2564/15 — OSN 1936, nr 10, poz. 396.

pokrewieństwo wspólników powinny odpowiadać prawdzie; nie-dopuszczalny jest tym samym dodatek w firmie „bracia”, jeśli wspólnicy nie są braćmi.

Z kolei w orzeczeniu z 30 listopada 1934 r.¹² SN uznał, że oznaczenie cudzą firmą (światowej sławy producenta wyrobów czekoladowych Suchard) wyrobów swojego przedsiębiorstwa (mydła) jest nieprawnym używaniem firmy. Jest to działanie będące czynem nieuczciwej konkurencji.

Wreszcie w orzeczeniu z 23 listopada 1937 r.¹³ SN stanął na stanowisku, że niedopuszczalne jest przybranie nazwy firmy, mogące wprowadzić w błąd klientelę w kwestii pochodzenia wyrobów; użycie słowa „Helvetia”, będącego łacińską nazwą Związku Szwajcarskiego, może w określonych sytuacjach stanowić czyn nieuczciwej konkurencji. Polscy konsumenci czekolady utożsamiają nazwę „Helvetia” z tym państwem. Zamieszczenie jej na opakowaniu może wywołać u nich błędne przekonanie, że wyrób pochodzi z tego kraju, i zachęcać do kupna towaru jako cieszącego się dobrą opinią.

3. Zasada jedności

Przedsiębiorca może mieć tylko jedną firmę¹⁴. Tak więc nie może obrać i stosować w obrocie różnych firm. Zasada ta nie odnosi się do oznaczeń przedsiębiorstw. W przypadku osoby fizycznej nie może ona posługiwać się różnymi oznaczeniami odróżniającymi w powszechnym obrocie prawnym (jedno nazwisko) i w obrocie gospodarczym (jedna firma). Także osoba prawna i ułomna osoba prawna mogą mieć tylko jedną firmę. Jednakże firma oddziału osoby prawnej zawiera pełną jej nazwę oraz określenie „oddział” ze wskazaniem miejscowości, w której ma on siedzibę (art. 43⁶ k.c.). W związku z brzmieniem tego przepisu należy

¹² III Rw 2667/32 — OSN 1933, nr 1, poz. 47.

¹³ II C 1335/37 — OSN 1938, nr 8, poz. 373.

¹⁴ Zob. J. Szwaja: *Firma...*, s. 209.

przyjąć, że reguła ta nie odnosi się do firmy oddziału przedsiębiorcy będącego osobą fizyczną¹⁵. W doktrynie wyrażono również pogląd, zgodnie z którym przedsiębiorcy ci czasem także tworzą oddziały i odmowa stosowania wobec nich przedstawionej normy byłaby dyskryminacją¹⁶.

Ustawodawca wprowadził kilka wyjątków od omawianej zasady¹⁷. Wyjątki takie były znane już w czasie obowiązywania k.h. Nabywca przedsiębiorstwa nie może więc go prowadzić pod dotychczasową firmą (za zgodą zbywcy). Rozwiązanie to jest, jak się wydaje, skorelowane z zasadą nieprzenoszalności firmy. Drugi wyjątek dotyczył braku dostatecznej odróżnialności firmy wpisanej do rejestru od firmy oddziału powstałego później w tej samej miejscowości. Wówczas można było uzupełnić firmę oddziału dodatkiem dostatecznie odróżniającym. Wydaje się jednak, że na gruncie art. 43⁶ k.c., dokonując jego wykładni celowościowej, można uznać za dopuszczalne uzupełnienie firmy oddziału i dodać obok obowiązkowych składników także określenia dowolnie obrane, wskazujące np. na przedmiot działalności czy źródło zaopatrzenia¹⁸. Dodatki takie, jak sądzę, powinny zapewnić dostateczną odróżnialność.

4. Zasada ciągłości

Wskutek prowadzenia działalności przez dłuższy czas oraz działań marketingowych firma staje się znana w kręgu rzeczywistych i potencjalnych kontrahentów. Przedsiębiorca zdobywa renomę, jeśli produkowane przez niego towary lub świadczone usługi zyskały uznanie. Jest ona bronią w walce konkurencyjnej. Ule-

¹⁵ Tak W. Popiołek, w: Suplement, s. 28.

¹⁶ Por. J. Szwaja, w: S. Sołtysiński, A. Szajkowski, A. Szumański, J. Szwaja: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*. T. 5. Warszawa 2004, s. 375 (dalej: Komentarz k.s.h.).

¹⁷ Zob. J. Sitko: *Firma w świetle przepisów kodeksu cywilnego*. PPH 2003, nr 5, s. 26.

¹⁸ Tak J. Szwaja, w: Komentarz k.s.h., s. 378.

głaby ona zaprzepaszczeniu, gdyby w razie zmiany okoliczności faktycznych lub prawnych przedsiębiorca, zgodnie z zasadą prawdziwości, musiał zmienić firmę. Dlatego ustawodawca zezwala na zachowanie firmy pomimo zmian okoliczności, pod warunkiem spełnienia określonych przesłanek.

Zasada ciągłości znajduje praktyczne zastosowanie w czterech różnych sytuacjach:

1. Zmiany nazwiska przedsiębiorcy lub wspólnika.
2. Utraty członkostwa przez wspólnika.
3. Zmiany przedsiębiorcy.
4. Nabycia przedsiębiorstwa.

Ad 1. Zmiana nazwiska przedsiębiorcy będącego osobą fizyczną pociąga za sobą obowiązek umieszczenia w firmie aktualnego nazwiska. Wynika to z zasady prawdziwości (art. 43³ § 2 k.c.) oraz zasady, zgodnie z którą osoba fizyczna prowadzi działalność pod imieniem i nazwiskiem (art. 43⁴ k.c.)¹⁹. Tak więc po zmianie nazwiska, np. wskutek zawarcia małżeństwa, przedsiębiorca może zmienić firmę, umieszczając w niej aktualne nazwisko albo, stosując na zasadzie analogii art. 43⁸ k.c., utrzymać w firmie dotychczasowe nazwisko²⁰ jako fakultatywny dodatek²¹. Zmiana nazwiska wspólnika ma największe znaczenie w przypadku firm spółek osobowych. Niedopuszczalne jest utrzymywanie w korpusie firmy takich spółek nazwisk w nieaktualnym brzmieniu. W odniesieniu do spółek z o.o. i akcyjnych reguła ta ma niewielkie znaczenie, gdyż najczęściej obierają one firmy fantazyjne.

Ad 2. Zgodnie z art. 43⁸ § 1 k.c. w przypadku utraty członkostwa przez wspólnika, którego nazwisko było umieszczone w firmie, spółka może zachować w swojej firmie jego nazwisko tylko za jego zgodą wyrażoną na piśmie, a w razie śmierci tego wspólnika — za zgodą małżonka i dzieci. Utrata członkostwa jest rezultatem różnych zdarzeń prawnych, np. wypowiedzenia umowy przez wspólnika, upadłości wspólnika, ustąpienia wspólnika ze spółki za zgodą pozo-

¹⁹ Ibidem, s. 389.

²⁰ Ibidem, s. 321.

²¹ Tak W. Popiołek, w: Suplement, s. 24.

stałych wspólników, śmierci wspólnika. W tych sytuacjach pozostali wspólnicy często są zainteresowani dalszym prowadzeniem działalności pod dotychczasową firmą. Kontynuacja jest możliwa pod warunkiem zachowania przesłanek określonych w k.c. Po pierwsze, wspólnik lub jego małżonek i dzieci muszą wyrazić pisemną zgodę. Po drugie, jeżeli w firmie figurowało wyłącznie nazwisko wspólnika, który ustąpił (zmarł), należy do firmy wprowadzić przynajmniej jedno nazwisko aktualnego wspólnika (wymaga tego zasada prawdziwości firmy)²².

- Ad 3. Renoma przedsiębiorcy będącego osobą fizyczną uległaby utracie, gdyby jego następca prawny nie mógł działać pod tą samą firmą. Ustawodawca uregulował występującą często w praktyce sytuację, kiedy działalność gospodarczą lub zawodową po określonej osobie przejmuje z czasem członek rodziny (43⁸ § 2 k.c.). Może on prowadzić działalność pod dotychczasową firmą, jeśli spełni trzy przesłanki. Po pierwsze, będzie prowadził działalność jako osoba fizyczna. Po drugie, jego poprzednik sam lub jego małżonek i dzieci wyrażą na piśmie zgodę. Po trzecie wreszcie, będzie kontynuował działalność poprzednika, a nie podejmował innej²³.
- Ad 4. Zgodnie z art. 43⁸ § 3 k.c. ten, kto nabywa przedsiębiorstwo, może je nadal prowadzić pod dotychczasową nazwą. Powinien jednak umieścić dodatek wskazujący firmę lub nazwisko nabywcy, chyba że strony postanowiły inaczej. Przepis ten ustanawia zasadę kontynuowania nazwy przedsiębiorstwa. Jednakże ustawodawca wyraźnie zezwala stronom umowy zbycia przedsiębiorstwa na odstępnie od ujawniania w nazwie przedsiębiorstwa, iż prowadzi je inny podmiot niż poprzednio²⁴.

Można powiedzieć, że w sytuacjach wskazanych w pkt. 3 i 4 dochodzi, pomimo obowiązywania zasady nieprzenoszalności firmy, do ważnej i skutecznej zmiany podmiotu uprawnionego do konkretnej firmy.

²² Tak J. Szwaia, w: Komentarz k.s.h., s. 391.

²³ Ibidem, s. 394.

²⁴ Ibidem, s. 395.

5. Zasada wyłączności

Zagadnienie odróżnialności firmy przedsiębiorcy od innych firm, czyli tzw. wyłączność firmy, reguluje art. 43³ § 1 k.c. Przepis ten wymaga, by firma przedsiębiorcy odróżniała się w sposób dostateczny od firm innych przedsiębiorców działających na tym samym rynku. Podstawową kwestią, jeśli chodzi o stosowanie tego przepisu, jest ustalenie, czym jest działalność na tym samym rynku. Ustawodawca nie definiuje rynku. Można go rozumieć szeroko jako miejsce (terytorium), w którym przedsiębiorca prowadzi działalność, albo wąsko jako tzw. rynek właściwy w rozumieniu prawa konkurencji²⁵. Na podstawie art. 4 pkt 9 Ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów²⁶ rynek właściwy możemy podzielić na: właściwy asortymentowo, terytorialnie (geograficznie) i czasowo. Kryterium wyróżnienia rynku właściwego asortymentowo stanowi wymienialność (substytucyjność) towarów lub usług z punktu widzenia przeciętnego nabywcy. O wyróżnieniu rynku właściwego terytorialnie decyduje obszar zbytu, gdzie panują co najmniej zbliżone warunki konkurowania. W sytuacji, kiedy występuje zmienność w czasie warunków konkurowania, można wyróżnić rynek na podstawie kryterium czasowego²⁷.

Wydaje się, że należy opowiedzieć się za szerokim ujęciem rynku. Za przyjęciem tej koncepcji przemawiają jej praktyczne konsekwencje. Po pierwsze, oznacza ona stosowanie zasady wyłączności firmy do przedsiębiorców mających siedzibę na określonym terytorium bez względu na zakres ich działalności. Zależnie od okoliczności może chodzić o obszar całego kraju lub rynek obejmujący jeden region bądź lokalny, dotyczący jednej miejscowości. Możliwe jest zatem istnienie na terenie kraju firm o identycznym brzmieniu, jeśli obszar ich działalności nie stanowi jednego rynku²⁸. Natomiast w razie przyjęcia koncepcji wąskiej

²⁵ Tak A. Kidyba: *Prawo handlowe...*, s. 83.

²⁶ Ustawa z 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów. Dz.U. z 2007 r., nr 50, poz. 331.

²⁷ Por. T. Szanciło: *Nadużywanie pozycji dominującej na tle orzecznictwa sądowego*. „Glosa” 2006, nr 4, s. 117—118.

²⁸ Tak W. Popiołek, w: *Suplement*, s. 22.

zasada wyłączności ograniczałaby się do przedsiębiorców konkurujących między sobą, oferujących substytucyjne towary²⁹. Po drugie, wąskie ujęcie rynku jest charakterystyczne dla orzecznictwa antymonopolowego. Nie jest natomiast właściwe dla oceny rynku w świetle art. 43³ § 1 k.c. Wynika to stąd, że wyznaczenie rynku w ramach prawa konkurencji służy do zachowania swobody konkurencji, natomiast w k.c. jedynie do oceny, czy firma jednego przedsiębiorcy w sposób dostateczny odróżnia się od firm innych przedsiębiorców (dzięki czemu można stwierdzić, czy brzmienie firmy nie wprowadza w błąd klientów, nabywców i potencjalnych nabywców towarów lub usług)³⁰.

Ustawodawca wymaga, by firma odróżniała się od firm innych przedsiębiorców „w sposób dostateczny”. Oceniając, czy nowa firma różni się dostatecznie od innych, należy stosować kryteria obiektywne, uwzględniając zdolność przeciętnego klienta do odróżnienia dwóch firm³¹.

Przykładów problemów, jakie mogą pojawić się w związku z możliwością odróżnienia dwóch firm, dostarcza orzecznictwo sądów polskich. W uzasadnieniu orzeczenia z 2 czerwca 1924 r.³² SN stwierdził, że firmy powinny odróżniać się jedna od drugiej, a nowa musi wyraźnie różnić się swym brzmieniem od brzmienia innych firm, już zarejestrowanych. Słowo „wyraźnie” ma tutaj szczególne znaczenie i wskazuje, że prawodawcy chodziło nie tylko o to, by firmy nie były jednobrzmiące, lecz i o to, aby wyłączona była możliwość jakichkolwiek omyłek i nieporozumień, czyli aby nawet poszczególne słowa składające się na firmę nie wprowadzały w błąd, zwłaszcza gdy sprawa dotyczy przedsiębiorstw o jednakowym zakresie działalności. Mowa tu, naturalnie, o wyrazach mających znaczenie dominujące, do takich zaś niewątpliwie należy przybrana przez handlującego nazwa fantazyjna, jak w danym przypadku „Atlantic”.

Z kolei w uzasadnieniu orzeczenia z 3—12 marca 1936 r.³³ SN doszedł do wniosku, że nowa firma powinna się odróżniać dosta-

²⁹ Zob. A. Kidyba: *Prawo handlowe...*, s. 83.

³⁰ Tak J. Szwaja, w: *Komentarz k.s.h.*, s. 300—301.

³¹ *Ibidem*, s. 295.

³² I C 418/23 — OSN 1924, poz. 91.

³³ II C 2564/35 — OSN 1936, nr 10, poz. 396.

tecnie, tj. już po dołożeniu zwykłej uwagi. Ten sam sposób rozumowania wyraził w orzeczeniu z 5 grudnia 1924 r.³⁴, stwierdzając, że określenia „sp. akc.” i „sp. z ogr. odp.” są wprawdzie różne, ale nie wykluczają jednak wcale możliwości pomyłek ze strony klienteli, zwłaszcza że oba określenia zamieszcza się nad lokalem firmy bardzo drobnymi literami, które mogą z łatwością ująć uwadze czytającego napis firmy zwykle z większej odległości.

W wyroku z 29 czerwca 1995 r.³⁵ SA w Białymstoku uznał, że nazwa powodowego przedsiębiorstwa (Przedsiębiorstwo Państwowe „Polmozbyt”) oraz firma pozwanej spółki (Przedsiębiorstwo Handlowo-Usługowe „Polmozbyt” Sp. z o.o.) nie są tożsame. Wspólne jest jedynie słowo „Polmozbyt” oraz oznaczenie siedziby (Białystok). W kontaktach handlowych rzadko używa się pełnej nazwy całego podmiotu gospodarczego, wystarczy zazwyczaj użycie trzonu nazwy. Słowa dominującego w niej, charakterystycznego i odróżniającego od innych, działających nie tylko w danej formie prawnej, ale w ogóle na rynku. Biorąc pod uwagę wskazane okoliczności, Sąd uznał działanie pozwanej spółki za czyn nieuczciwej konkurencji wobec powoda (przedsiębiorstwa państwowego).

Wreszcie w orzeczeniu z 22 sierpnia 1997 r.³⁶ SN doszedł do wniosku, że także w przypadku, gdy nazwa przedsiębiorstwa ma zawierać informację o specjalistycznej jego działalności, musi ona zostać wysłowiona w sposób zabezpieczający przed wprowadzeniem klienteli w błąd co do identyczności przedsiębiorstwa z innym, które nazwę swą ustaliło wcześniej.

6. Zasada jawności

Firma, jako oznaczenie pozwalające na identyfikację przedsiębiorcy, jest jawna dla osób trzecich. Realizacji zasady jawności służy obowiązek ujawnienia firmy we właściwym rejestrze (art. 43²

³⁴ C 293/24 — OSP 1925, poz. 505.

³⁵ I Acr 114/95 — OSA 1995, nr 9, poz. 60.

³⁶ III CKN 139/97 — Lex, nr 50623.

§ 2 k.c.) oraz odpowiednie normy publicznego prawa gospodarczego (art. 23—45 u.s.d.g.)³⁷. Rejestry są ogólnie dostępne. W ten sposób osoby zainteresowane mogą zapoznać się z danymi dotyczącymi firmy. Jest to szczególnie ważne dla identyfikacji konkretnej spółki oraz w związku z obieraniem brzmienia nowych firm tak, by różniły się one w sposób dostateczny od firm przedsiębiorców działających na danym rynku³⁸. Na przedsiębiorcy spoczywa obowiązek zgłoszenia firmy do rejestru.

K.c. nie wskazuje właściwego rejestru. Podstawowe znaczenie mają: rejestr przedsiębiorców, stanowiący część Krajowego Rejestru Sądowego, oraz ewidencja działalności gospodarczej prowadzona przez gminy. Wpis do obu rejestrów następuje na wniosek przedsiębiorcy złożony w określonym terminie (art. 22 Ustawy o krajowym rejestrze sądowym). Prawo do firmy powstaje jednak wcześniej, wskutek używania jej przez przedsiębiorcę³⁹.

Sąd bada zgłoszenie firmy do KRS pod względem jej zgodności z bezwzględnie obowiązującymi przepisami prawa określającymi zasady prawa firmowego. Sąd rejestrowy nie jest natomiast właściwym organem do rozstrzygania sporów, których przedmiotem jest prawo do firmy.

Wpisowi do rejestru podlega firma w pełnym jej brzmieniu (korpus wraz z dodatkami obowiązkowymi oraz, jeśli zamieszczono je w firmie, także dodatki fakultatywne). W razie wątpliwości co do brzmienia firmy (zwłaszcza dodatków nieobowiązkowych) rozstrzyga je treść wpisu do rejestru⁴⁰.

7. Zasada niezbywalności

Zgodnie z art. 43⁹ § 1 k.c. firma nie może być zbyta. Zasadę niezbywalności potwierdza dodatkowo fakt, iż firma jest powiłą-

³⁷ Ustawa z 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej. Dz.U. z 2004 r., nr 173, poz. 1807.

³⁸ Tak A. Kidyba: *Prawo handlowe...*, s. 83—84.

³⁹ Tak J. Szwaja, w: *Komentarz k.s.h.*, s. 269.

⁴⁰ *Ibidem*.

zana z osobą przedsiębiorcy i nie wchodzi w skład przedsiębiorstwa w znaczeniu przedmiotowym (art. 55¹ § 1 k.c.)⁴¹. Zakaz wyłączający firmę z obrotu jest niezależny od tego, czy przedsiębiorca zbywa przedsiębiorstwo, czy nie⁴². W porównaniu z wcześniejszym stanem prawnym (obowiązującym na gruncie k.h.) jest to zaostrenie regulacji, ponieważ na podstawie art. 34 k.h. firmę można było zbyć łącznie z przedsiębiorstwem. Natomiast w aktualnie obowiązującym prawie zbycie firmy jest niedopuszczalne, nawet łącznie z przedsiębiorstwem.

Konsekwencjami wprowadzenia omawianej zasady są: nieważność umowy zbycia (cesji) firmy, umowy mające na celu obejście 43⁹ § 1 k.c. (na podstawie 58 § 1 k.c.). Tak więc nieważna będzie umowa sprzedaży, zamiany, darowizny, przelewu, wniesienia do spółki jako aportu, ustanawiająca na firmie ograniczone prawo rzeczowe (zastaw)⁴³. Za nieważne należy uznać także umowy zobowiązujące do przeniesienia (cesji) prawa do firmy. Dlatego też nieważne będą umowy o skutkach wyłącznie zobowiązujących, a nawet umowa przedwstępna sprzedaży firmy⁴⁴.

⁴¹ Por. A. Kidyba: *Prawo handlowe...*, s. 84.

⁴² Zob. W. Popiołek, w: *Suplement*, s. 32.

⁴³ Tak J. Szwaja, w: *Komentarz k.s.h.*, s. 411.

⁴⁴ Por. *ibidem*, s. 234.

Rozdział trzeci

Licencja firmowa

Obowiązywanie zasady nieprzenoszalności firmy oznacza nieważność umów przenoszących to prawo na inny podmiot. Dopuszczalne jest natomiast upoważnienie innego przedsiębiorcy do korzystania z firmy, jeśli nie wprowadza to w błąd. Ustawodawca zezwala wyraźnie na takie działanie w art. 43⁹ § 2 k.c.¹ Rozwiązanie to jest wynikiem przyjęcia przez niego często wyrażanego w doktrynie poglądu, iż firma jest prawem podmiotowym o charakterze wyłącznym, i możliwości udzielania upoważnienia na posługiwanie się cudzą firmą². Instytucja ta powszechnie uzyskała w doktrynie miano licencji firmowej lub licencji firmy³. Dlatego też w dalszych rozważaniach będę używał tego określenia.

¹ Ustawa z 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny. Dz.U. z 1964 r., nr 16, poz. 93, z późn. zm.

² W literaturze niemieckiej por. H. Forkel: *Lizenzen an Persönlichkeitsrechten durch gebundene Rechtsübertragung*. GRUR Int. 1988, nr 7, s. 495—496. W doktrynie szwajcarskiej por.: R. Hilty: *Lizenzvertragsrecht*. Bern 2001, s. 28—30; Idem, in: *Schweizerisches Immaterialgüter- und Wettbewerbsrecht*. T. 3. Basel 1998, s. 235; w doktrynie polskiej zob. J. Szwaja, w: S. Sołtysiński, A. Szajkowski, A. Szumański, J. Szwaja: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*. T. 5. Warszawa 2004, s. 412 (dalej: Komentarz k.s.h.); A. Kołodziej: *Licencja firmy. O naturze prawa do firmy po nowelizacji kodeksu cywilnego*. PPH 2004, nr 1, s. 64—70; M. Załucki: *Upoważnienie do korzystania z firmy de lege lata i de lege ferenda*. PUG 2005, nr 6, s. 2 i nast.; T. Żyznowski: *Firma w kodeksie cywilnym*. PS 2003, nr 9, s. 64—66.

³ Tak G. Żmij w referacie *Licencja firmowa* wygłoszonym na II Ogólnopolskim Zjeździe Cywilistów. Katowice—Wiśła, 28—30 września 2006 r.

Nie budzi wątpliwości fakt, że udzielenie omawianego upoważnienia jest czynnością prawną opartą na woli przedsiębiorcy, któremu przysługuje prawo do firmy⁴. Najczęściej dzieje się to przez zawarcie z innym przedsiębiorcą stosownej umowy. Możliwe jest także jego udzielenie wskutek jednostronnej czynności prawej⁵. Zastanówmy się, jaki jest charakter prawny takiej umowy (licencji).

Umowy licencyjne ukształtowały się w prawie wynalazczym. Licencje często stanowią przedmiot zainteresowania przedstawicieli doktryny⁶. Ostatecznie upowszechniły się, jako instrument obrotu prawnego, na całym obszarze praw na dobrach niematerialnych. Termin licencja oznacza tu „zezwolenie (upoważnienie) podmiotu uprawnionego, udzielone innej osobie zwanej licencjodawcą, do dokonywania czynności prawnych lub faktycznych, przysługujących w zasadzie wyłącznie licencjodawcy”⁷. Warto w tym miejscu zauważyć, że charakter prawny umowy licencyjnej jest w doktrynie kwestią sporną. Można w tej materii wyróżnić trzy grupy poglądów. Pierwszy przyjmuje czysto zobowiązujący charakter licencji⁸; drugi zakłada skutek zobowiązująco-rozporządzający⁹;

⁴ Por. T. Żyznowski: *Firma w kodeksie cywilnym...*, s. 65.

⁵ Zob. J. Szwaja, w: *Komentarz k.s.h.*, s. 413.

⁶ Zob. przykładowo następujące opracowania: B. Gawlik, M. Pazdan: *Umowy licencyjne w obrocie międzynarodowym*. Katowice 1976; S. Grzybowski, A. Kopff: *Umowy licencyjne. Postać prawna i treść*. „Studia Prawnicze” 1969, nr 22; R. Markiewicz: *Umowy licencyjne między jednostkami gospodarki uspołecznionej*. ZN UJ, PWiOWI. Kraków 1978, z. 14; M. Staszów: *Prawo wynalazcze*. Warszawa 1985; S. Sołtysiński: *Licencje na korzystanie z cudzych rozwiązań technicznych*. Warszawa 1970; Idem: *Prawo właściwe dla licencji patentowych w polskim prawie prywatnym międzynarodowym*. RPEiS 1987, z. 2; J. Szwaja: *Licencje w obrocie uspołecznionym*. W: *Nowe instytucje prawa wynalazczego*. Red. S. Sołtysiński. Wrocław 1976; A. Szewc: *Licencje w prawie wybranych krajów kapitalistycznych*. Katowice 1976; T. Szczepanik, A. Szewc: *Umowy w zakresie własności przemysłowej*. Warszawa 1993; M. du Vall: *Umowa licencyjna w prawie wynalazczym*. W: *Obrót dobrami niematerialnymi. Wzory umów*. Warszawa—Kraków 1995; M. Kępiński, w: *System prawa prywatnego*. T. 13: *Prawo autorskie*. Red. J. Barta. Warszawa 2003, s. 472—478; P. Ślęzak: *Umo- wa o rozpowszechnianie filmu*. Warszawa 1999, s. 58—64.

⁷ Zob. S. Sołtysiński, w: *System prawa własności intelektualnej*. T. 3. Red. J. Szwaja, A. Szajkowski. Warszawa 1990, s. 458.

⁸ Zob. J. Skąpski: *Umowa licencyjna w prawie międzynarodowym prywatnym*. ZN UJ, PWiOWI. Kraków 1973, z. 1, s. 364—367.

⁹ Zob. S. Sołtysiński: *Licencje...*, s. 182—188.

trzeci mówi o skutku upoważniającym¹⁰ lub upoważniająco-zobowiązującym¹¹. Ten spór doktrynalny wyniknął na gruncie prawa wynalazczego, jednak podnoszone argumenty zachowują aktualność w sferze całego prawa własności intelektualnej.

Punktem wyjścia dla rozważań nad charakterem prawnym umowy licencyjnej jest podział czynności prawnych na: zobowiązujące, rozporządzające i upoważniające. Należy rozstrzygnąć, jaki charakter prawny ma licencja firmowa. Czynność prawna zobowiązująca polega na zobowiązaniu się do konkretnego świadczenia na rzecz innej osoby¹². Sądzę, że charakter zobowiązujący umowy licencyjnej nie może budzić żadnych wątpliwości. Polega ona bowiem na zobowiązaniu się licencjodawcy co najmniej do znoszenia korzystania z firmy przez licencjobiorcę, który z kolei zobowiązuje się korzystać z firmy w umówionym zakresie i (ewentualnie) wypłacać licencjodawcy stosowne wynagrodzenie.

Czynności prawne rozporządzające polegają na przeniesieniu lub obciążeniu swojego prawa na rzecz innej osoby albo na jego ograniczeniu lub zniesieniu¹³. Skutek rozporządzający jest źródłem poważnych wątpliwości w doktrynie. Jego zwolennikami są S. Sołtysiński¹⁴ i M. Kępiński¹⁵. Większość przedstawicieli doktryny odmawia umowom licencyjnym tego skutku. Podstawowym argumentem przemawiającym za tym stanowiskiem jest fakt, że w wyniku czynności rozporządzającej po stronie nabywcy powstaje prawo dokładnie takie samo co do treści lub przynajmniej identyczne co do charakteru¹⁶. W literaturze podkreśla się także, że w wyniku zawarcia umowy licencyjnej nie dochodzi do jakiegokolwiek zmiany treści lub osłabienia prawa licencjodawcy¹⁷.

¹⁰ Zob. B. Gawlik: *Umowa know-how. Zagadnienia konstrukcyjne*. ZN UJ, PWiOWI. Kraków 1974, z. 3, s. 97—98.

¹¹ Zob. R. Markiewicz: *Umowy licencyjne...*, s. 20.

¹² Tak S. Grzybowski, w: *System prawa cywilnego*. T. 1: *Część ogólna*. Red. S. Grzybowski. Wrocław—Warszawa—Kraków—Gdańsk 1985, s. 491.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ S. Grzybowski: *Licencje...*, s. 180—188.

¹⁵ S. Grzybowski, w: *System prawa cywilnego...*, s. 472—478.

¹⁶ Tak R. Markiewicz: *Umowy licencyjne...*, s. 18—19.

¹⁷ Tak B. Gawlik: *Umowa know-how...*, s. 107. Odwrotnie M. Kępiński, w: *System prawa własności intelektualnej...*, s. 475.

Czynności upoważniające polegają na upoważnieniu innej osoby do pewnego zachowania się, które w innym razie nie miałyby podstawy prawnej¹⁸. Zwolennikiem tej koncepcji jest zwłaszcza B. Gawlik. Autor ten podkreśla, że zawarcie umowy licencyjnej nie zobowiązuje licencjodawcy do żadnych działań czy zaniechań. Umowa wiąże licencjodawcę w ten sposób, że nie może on na drodze prawnej dochodzić powstrzymania się licencjobjorcy od działań, do których upoważnia go umowa licencyjna¹⁹. Skutkiem upoważnienia po stronie licencjodawcy jest więc zawieszenie w stosunku do licencjobjorcy, przez czas trwania umowy, prawa do zakazywania (*ius prohibendi*) korzystania z firmy. Natomiast licencjobjorca uzyskuje, skuteczne względem niego i osób trzecich, prawo korzystania z firmy w zakresie oznaczonym w umowie. W przypadku braku upoważnienia zachowanie się licencjobjorcy jest bezprawne²⁰. Zwolennikami omawianego poglądu są także J. Serda²¹, A. Kopff²² oraz J. Szwaja²³. Przeciwno niniejszej koncepcji można wysunąć zarzut, że „upoważnienie” jest terminem wieloznacznym, nieostрым, a więc dla celów teoretycznych mało przydatnym. Ponadto upoważnienie adresata do pewnego zachowania się występuje przy czynnościach zobowiązujących, rozporządzających oraz przy innych czynnościach (np. pełnomocnictwie)²⁴.

Zastanówmy się, czy najwłaściwszym rozwiązaniem jest przyznanie umowie licencyjnej skutku zobowiązująco-rozporządzającego. Podstawą jego przyjęcia jest założenie, że umowy licencyjne mają charakter zobowiązujący²⁵. Pewną trudność stanowi natomiast uzasadnienie potrzeby przyznania skutku rozporządzającego. Przeciwno tej koncepcji wysuwa się w literaturze następujące argumenty. Po pierwsze, podkreśla się, że umowa licencyjna nie

¹⁸ Tak S. Grzybowski, w: *System prawa cywilnego...*, s. 494.

¹⁹ B. Gawlik: *Umowa know-how...*, s. 96—97.

²⁰ B. Gawlik, M. Pazdan: *Umowy licencyjne...*, s. 47.

²¹ Zob. J. Serda, w: S. Grzybowski, A. Kopff, J. Serda: *Zagadnienia prawa autorskiego*. Warszawa 1973, s. 109.

²² A. Kopff, w: S. Grzybowski, A. Kopff, J. Serda: *Zagadnienia prawa autorskiego...*, s. 206—207; A. Kopff: *Umowy w zakresie prawa autorskiego. Uwagi de lege ferenda*. ZN UJ, PWiOWI. Kraków 1985, z. 41, s. 14.

²³ J. Szwaja, w: *Komentarz k.s.h.*, s. 413.

²⁴ Zob. S. Sołtysiński, w: *System prawa własności intelektualnej...*, s. 466.

²⁵ *Ibidem*, s. 464.

proceedzi do przeniesienia prawa²⁶. Jak się wydaje, źródłem tego zarzutu jest nieporozumienie w kwestii pojęcia „czynności rozporządzające”. Definicja rozporządzenia zakłada, że są to czynności prawne, prowadzące nie tylko do całkowitej lub częściowej utraty prawa, lecz także do jakichkolwiek zmian prawa, które nie polegają na wzmocnieniu prawa podmiotowego będącego przedmiotem czynności prawnej²⁷. Po drugie, zarzucano omawianej koncepcji, że gdyby licencja miała charakter rozporządzający, należałoby konsekwentnie opowiedzieć się za bezwzględnym charakterem praw licencjohiorcy. Z zaproponowanej definicji rozporządzenia wynika, że nie musi ono prowadzić nieuchronnie do powstania prawa skutecznego *erga omnes*²⁸. Założenie, że obciążenie musi prowadzić do powstania prawa bezwzględnego i odpowiedzialności rzeczowej, wypływa ze skrępowania doktryny prawniczej tradycyjnymi konstrukcjami prawa rzeczowego²⁹. Skoro o obciążeniu prawa bezwzględnego można mówić jedynie w przypadku ustanowienia ograniczonych praw rzeczowych w zakresie własności intelektualnej, skutki rozporządzające łączy się z przeniesieniem prawa lub jego części. Tymczasem konstrukcja ta może być przydatna także w dziedzinie prawa własności intelektualnej, głównie ze względu na czasowy charakter obciążenia oraz z uwagi na fakt, że po jego wygaśnięciu prawo obciążone wraca do swego pierwotnego kształtu bez potrzeby zawierania nowej umowy³⁰. Konstrukcja obciążenia opiera się też na założeniu, że prawo bezwzględne pozostaje po stronie autora (producenta filmu). Mamy więc dwa prawa związane: prawo obciążone i obciążenie, przy czym to pierwsze może być przeniesione tylko łącznie z tym drugim³¹. Zdaniem E. Traple: „Można [...] stanąć na stanowisku, że obciążenie prawa nie musi ograniczać się do dziedziny prawa rze-

²⁶ W prawie wynalazczym zob. S. Grzybowski, w: S. Grzybowski, A. Kopff, J. Szwaja, S. Włodyka: *Zagadnienia prawa wynalazczego*. Warszawa 1969, s. 212; w prawie autorskim A. Kopff, w: S. Grzybowski, A. Kopff, J. Serda: *Zagadnienia prawa autorskiego...*, s. 206.

²⁷ Zob. S. Sołtysiński, w: *System prawa własności intelektualnej...*, s. 464.

²⁸ Ibidem, s. 465.

²⁹ Ibidem.

³⁰ Ibidem.

³¹ Ibidem.

czowego. Jeśli przypomnimy, że podział na czynności rozporządzające i nieprowadzące do rozporządzenia jest oparty wyłącznie na ocenie zmian zachodzących w prawie osoby dokonującej rozporządzenia, to dla przyjęcia skutku rozporządzającego wyłącznej umowy licencyjnej bez znaczenia będzie fakt, czy licencjodawca uzyskał prawo bezwzględne. W przypadku licencji wyłącznej bardzo łatwo wskazać osłabienie prawa osoby dokonującej rozporządzenia, osłabienie konieczne dla przyjęcia skutku rozporządzającego. Wyrazi się ono mianowicie wyłączeniem po stronie licencjodawcy możliwości korzystania z dzieła w zakresie określonym licencją [...] oraz wyłączeniem możliwości dokonywania przez licencjodawcę dalszych obciążeń [...] Przy licencji prostej, gdzie istnieje możliwość zarówno korzystania z dzieła przez samego twórcę na polu objętym udzieloną licencją, jak i możliwość dokonywania przez niego czynności rozporządzających, trudno wskazać na istotne zmiany w sferze prawa licencjodawcy [...] Dlatego [...] zawarcie tzw. prostej umowy licencyjnej nie wywiera skutków rozporządzających, lecz jedynie zobowiązująco-upoważniające”³². Sądzę, że należy w pełni zgodzić się z zacytowaną wypowiedzią. Jeśli dodatkowo przyjmiemy, że w praktyce umów dotyczących firmy to umowy niewyłączne (w tym sensie, że przedsiębiorca nie ogranicza się do udzielenia licencji jednemu przedsiębiorcy; ewidentnym przykładem tego zjawiska są umowy franchisingowe), dochodzimy do wniosku, że typowa umowa licencyjna w dziedzinie firmy wywołuje skutki zobowiązująco-upoważniające.

Licencja firmowa jest umową kwalifikowaną podmiotowo i może być zawierana wyłącznie w obrocie gospodarczym³³. Upoważnienia może udzielić jedynie podmiot uprawniony, czyli przedsiębiorca, któremu służy prawo do konkretnej firmy. Licencjodawcą może być wyłącznie inny przedsiębiorca³⁴.

Upoważnienie udzielone w umowie licencyjnej dotyczy korpusu (rdzenia) firmy, a właściwie stanowiącej jego esencję nazwy albo imienia lub nazwiska³⁵.

³² E. Traple: *Ustawowe konstrukcje w zakresie majątkowych praw autorskich i obrotu nimi w dobie kryzysu prawa autorskiego*. Kraków 1990, s. 81.

³³ Tak słusznie M. Załucki: *Upoważnienie...*, s. 4.

³⁴ Zob. J. Szwaja, w: *Komentarz k.s.h.*, s. 414.

³⁵ G. Żmij w referacie *Licencja firmowa...*

Zgodnie z art. 43⁹ § 2 k.c. *essentialia negotii* licencji firmowej jest upoważnienie do korzystania z cudzej firmy. Jest to szczątkowa regulacja, dlatego trudno uznać za zasadne stwierdzenie, iż ustawodawca wprowadził nowy typ umowy nazwanej³⁶. Należy przyjąć, że bardzo szeroko określił on granice omawianej umowy w kwestii jej treści — są nimi bowiem reguły kontraktowania wynikające z zasady swobody umów³⁷. Wydaje się, że należy zaaprobować pogląd, zgodnie z którym, z uwagi na podobieństwo licencji firmowej do licencji znaku towarowego, można stosować do niej na drodze ostrożnej analogii *legis* normy dotyczące licencji znaku towarowego³⁸.

Zgodnie z zasadą swobody umów strony mogą ułożyć łączący je stosunek prawny w sposób dowolny, byle treść i cel umowy nie sprzeciwiały się naturze stosunku prawnego, ustawie ani zasadom współżycia społecznego. Wydaje się, że udzielone upoważnienie powinno być skonkretyzowane przez wskazanie rodzaju licencji, czasu jej trwania oraz zasięgu terytorialnego.

Ustawodawca nie przesądza odpłatnego charakteru licencji firmowej. Są to z reguły umowy odpłatne³⁹, choć nie można wykluczyć udzielenia upoważnienia do korzystania z firmy pod tytułem darmym.

Spornym w doktrynie zagadnieniem jest możliwość samodzielnego dochodzenia przez licencjobiorcę ochrony z tytułu naruszenia prawa do firmy. Według jednego stanowiska, uprawniony z licencji nie może samodzielnie dochodzić tej ochrony⁴⁰. Inny pogląd zakłada, że licencjobiorca tylko wtedy może samodzielnie dochodzić ochrony, kiedy uzyskał stosowne umocowanie⁴¹. Kolejny wskazuje na możliwość samodzielnego dochodzenia roszczeń, jeśli firma została wpisana do rejestru⁴².

³⁶ Tak słusznie J. Szwaja, w: *Komentarz k.s.h.*, s. 415; A. Kołodziej: *Licencja firmy...*, s. 64—65; odwrotnie M. Załucki: *Upoważnienie...*, s. 2 i nast.

³⁷ Por. M. Modrzejewska: *Koncepcja firmy a niebezpieczeństwo konfuzji w obrocie*. W: *Kodeks spółek handlowych po pięciu latach*. Wrocław 2006, s. 131.

³⁸ Pogląd taki wyraził J. Szwaja, w: *Komentarz k.s.h.*, s. 414.

³⁹ Zob. M. Załucki: *Upoważnienie...*, s. 6—7.

⁴⁰ J. Sitko: *Firma w świetle przepisów kodeksu cywilnego*. PPH 2003, nr 5, s. 27.

⁴¹ W. Popiołek, w: *Komentarz do kodeksu cywilnego*. Red. K. Pietrzykowski. T. 1. Warszawa 2004, s. 177.

⁴² A. Kołodziej: *Licencja firmy...*, s. 68.

Licencji na korzystanie z firmy przedsiębiorca może udzielić pod warunkiem, że nie wprowadza to w błąd. Wydaje się, że chodzi tu o możliwy błąd co do tożsamości przedsiębiorcy posługującego się firmą jako licencjobiorca⁴³. Z jednej strony przedsiębiorca przystępujący do sieci franchisingowej musi mieć prawo do posługiwania się cudzą firmą. Jednakże z drugiej strony odbiorcy towarów lub usług nie mogą być przekonani, że ciągle chodzi o tego samego przedsiębiorcę. Dlatego konieczne może okazać się posługiwanie się nie tylko firmą, ale także nazwiskiem licencjobiorcy⁴⁴.

Należy przyjąć, że upoważnienie do korzystania z firmy może być udzielone w samodzielnej umowie regulującej tę kwestię, może być również elementem innej umowy (np. franchisingowej)⁴⁵. Jednym z przedmiotowo istotnych elementów umowy franchisingowej jest udzielenie licencji na korzystanie z firmy organizatora sieci. W gospodarce rynkowej jest to instrument prawny, po który przedsiębiorcy chętnie i często sięgają⁴⁶. Warto zwrócić na nią uwagę, ponieważ opierając się na jej przykładzie, łatwiej zrozumieć, jaki interes w udzieleniu licencji firmowej ma uprawniony przedsiębiorca, a jaki licencjobiorca. Pierwszy zapewnia sobie „ekspansję” własnej firmy i znaków towarowych w różnych miejscach na świecie, własnych środków finansowych oraz wpływy z tytułu opłat franchisingowych. Natomiast drugi uzyskuje możliwość działania w określonej sieci i równocześnie przewagę nad innymi przedsiębiorcami, wynikającą z korzystania z renomy i znaków towarowych organizatora, a nie z angażowania środków finansowych w budowanie własnej renomy.

⁴³ Tak W. Popiołek, w: *Kodeks cywilny. Komentarz. Suplement*. Red. K. Pietrzykowski. Warszawa 2003, s. 32.

⁴⁴ Tak B. Fuchs: *Umowy franchisingu w świetle przepisów kodeksu cywilnego dotyczących firmy*. PPH 2003, nr 9, s. 19.

⁴⁵ Zob. J. Szwaja, w: *Komentarz k.s.h.*, s. 415.

⁴⁶ W literaturze por. w szczególności: L. Stecki: *Franchising*. Toruń 1993; K. Bagan-Karluta: *Umowa franchisingu*. Warszawa 2001; B. Fuchs: *Umowy franchisingowe*. Kraków 1998; Eadem: *Umowy franchisingu w świetle przepisów kodeksu cywilnego dotyczących firmy...*

Rozdział czwarty

Ochrona firmy

Firma, jako oznaczenie przedsiębiorcy, jest jego dobrem prawnym i jako takie podlega ochronie. Jest to prawo podmiotowe powstające w chwili przyjęcia przez danego przedsiębiorcę konkretnego brzmienia firmy. Ochrona przysługuje niezależnie od tego, czy posługuje się on tą firmą w obrocie, czy też zaprzestał jej używania. Prawo podmiotowe i jego ochrona wygasają wraz z zakończeniem bytu prawnego przedsiębiorcy¹.

Ochrona firmy została wyodrębniona w przepisach od ochrony przewidzianej dla dóbr osobistych². Pogląd ten można uzasadnić w sposób następujący: hipoteza normy prawnej zawartej w art. 43¹⁰ k.c. zawiera się w hipotezie normy z art. 24 k.c.³. Dlatego zgodnie z zasadą *lex specialis derogat legi generali* bezprawne działanie zagrażające lub naruszające prawo do firmy należy ocenić w świetle pierwszego, a nie drugiego przepisu⁴. Należy równocze-

¹ Por. W. Popiołek, w: *Kodeks cywilny. Komentarz. Suplement*. Red. K. Pietrzykowski. Warszawa 2003, s. 33 (dalej: Suplement).

² Zob. A. Kidyba: *Prawo spółek*. Warszawa 2006, s. 88—89; J. Sitko: *Firma w świetle przepisów kodeksu cywilnego*. PPH 2003, nr 5, s. 32; A. Wypiórkiewicz, w: H. Ciepla, B. Czech, S. Dąbrowski, T. Domińczyk, H. Pietrzykowski, Z. Strus, M. Sychowicz, A. Wypiórkiewicz: *Kodeks cywilny*. T. 1. Warszawa 2005, s. 109; Uzasadnienie projektu nowelizacji k.c., druk sejmowy nr 666/2003.

³ Ustawa z 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny. Dz.U. z 1964 r., nr 16, poz. 93, z późn. zm.

⁴ Tak A. Kidyba: *Prawo spółek...*, s. 89.

śnie pamiętać, że uregulowanie ochrony firmy w odrębnym przepisie k.c. wcale nie wyklucza zastosowania art. 24 k.c. Mam tu na myśli zwłaszcza te sytuacje, kiedy naruszenie prawa do firmy jest jednocześnie naruszeniem innego dobra osobistego przedsiębiorcy⁵. Stanowisko to potwierdza orzeczenie SA w Katowicach z 7 maja 1997 r.⁶, zgodnie z którym firma jako nazwa osoby prawnej podlega ochronie przewidzianej w art. 23 i 24 k.c. w związku z art. 43 k.c., a jako oznaczenie przedsiębiorstwa podlega ochronie przewidzianej przepisami u.z.n.k.⁷.

Ochrona firmy wymaga spełnienia następujących przesłanek⁸:

1. Pierwszeństwo używania firmy.
2. Zagrożenie prawa do firmy.
3. Naruszenie prawa do firmy.
4. Bezprawność działania sprawcy.

Ad 1. Przy rozstrzyganiu sporów dotyczących używania firmy o określonym brzmieniu oraz sporów o zagrożenie lub naruszenie prawa do firmy judykatura rozstrzygające znaczenie przyznaje pierwszeństwu posługiwania się firmą⁹. Skoro przyjęliśmy założenie, że o przyznaniu ochrony firmie decyduje pierwszeństwo w jej używaniu w stosunkach gospodarczych, to działaniem naruszającym to prawo jest posługiwanie się przez jednego przedsiębiorcę firmą, która nie odróżnia się w sposób dostateczny od firmy innego przedsiębiorcy działającego na tym samym rynku¹⁰. Stanowisko to ilustrują następujące orzeczenia.

W wyroku z 26 marca 2002 r.¹¹ SN wyraził zdanie, że podmiotem, któremu służy ochrona przewidziana w art. 5 w związku z art. 18 u.z.n.k., jest przedsiębiorca używa-

⁵ Tak W. Popiołek, w: Suplement, s. 35.

⁶ I ACa 110/97 — Pr.Gosp. 1998, nr 9, s. 39.

⁷ Ustawa z 16 kwietnia 1993 r. Tekst jednolity. Dz.U. z 2003 r., nr 153, poz. 1503; zmiany: Dz.U. z 2004 r., nr 96, poz. 959, nr 162, poz. 1693, nr 172, poz. 1804; Dz.U. z 2005 r., nr 10, poz. 68; Dz.U. z 2007 r., nr 171, poz. 126.

⁸ Por. J. Szwaja, w: S. Sołtysiński, A. Szajkowski, A. Szumański, J. Szwaja: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*. T. 5. Warszawa 2004, s. 421 — 432 (dalej: Komentarz k.s.h.).

⁹ Ibidem, s. 421.

¹⁰ Por. J. Sitko: *Firma w świetle...*, s. 32.

¹¹ III CKN 777/00 — OSNC 2003, nr 3, poz. 40.

jący jako pierwszy nazwy dla oznaczenia prowadzonego przedsiębiorstwa (w sprawie tej chodziło o używanie firmy „Ariel”). Identyczne założenie przyjął SN w wyroku z 31 października—21 listopada 1921 r.¹², zgodnie z którym do nazwy „Grand Hotel” większe prawo ma ten, kto jej wcześniej używał. Z kolei w wyroku z 19 czerwca 2002 r.¹³ SN uznał, że norma wynikająca z art. 5 u.z.n.k. łączy z użyciem określonego oznaczenia przedsiębiorstwa powstanie prawa podmiotowego, którego treścią jest możliwość wyłącznego korzystania z tego oznaczenia. Nikt nie może bez zgody uprawnionego używać tego samego lub podobnego oznaczenia dla innego przedsiębiorstwa działającego na tym samym obszarze i w tej samej albo zbliżonej strefie produkcji bądź usług. Nie pozbawia strony przymiotu pierwszeństwa używania oznaczenia fakt korzystania przez tę stronę z oznaczenia na podstawie upoważnienia osoby trzeciej.

- Ad 2. Zgodnie z art. 43¹⁰ zd. 1 k.c. już wywołanie stanu zagrożenia prawa do firmy uprawnia przedsiębiorcę do dochodzenia ochrony, a w szczególności zaniechania działania naruszającego. Do wystąpienia z roszczeniem o zaniechanie prowadzą zwłaszcza sytuacje zgłoszenia do rejestru firmy, której brzmienie koliduje z firmą przedsiębiorcy dochodzącego ochrony. W decyzji¹⁴ dotyczącej zarejestrowania na rzecz belgijskiej spółki akcyjnej jako znaku towarowego słowa „Ursus”, występującego w firmie Zakładów Przemysłu Ciągnikowego „Ursus”, Komisja Odwoławcza przy Urzędzie Patentowym stwierdziła, że używanie przez inny podmiot (jako znaku towarowego lub firmowego) nazwy lub zasadniczej części nazwy handlowej przedsiębiorcy wcześniej zaistniałego na danym rynku stanowiłoby naruszenie jego praw osobistych i majątkowych.

Podobnie postąpił Urząd Patentowy, odmawiając rejestracji znaku towarowego „Studio Dwa” jako naruszają-

¹² I C 795/20 — cyt. za: J. Szwaia, w: Komentarz k.s.h., s. 421.

¹³ II CKN 1229/00 — OSNC 2003, nr 6, s. 86.

¹⁴ Decyzja z 27 stycznia 1999, Odw. 1100/98 — OSG 1999, nr 10, poz. 128.

cego prawa do programu telewizyjnego „Studio 2”. Jednakże to stanowisko wywołuje poważne wątpliwości. Zgodnie z przepisem art. 131 ust. 1 pkt 1 prawa własności przemysłowej nie udziela się praw ochronnych na oznaczenia, których używanie narusza prawa osobiste osób trzecich. W mojej ocenie zgłoszony w Urzędzie Patentowym projekt znaku towarowego nie narusza praw majątkowych Telewizji Polskiej S.A.

Po pierwsze, nie narusza majątkowych praw autorskich do tytułu audycji telewizyjnej „Studio 2”. Niektóre systemy prawa autorskiego wyraźnie przyznają ochronę tytułowi dzieła (np. francuska czy szwajcarska ustawa o prawie autorskim). Polskie prawo autorskie¹⁵ nie zawiera odrębnych regulacji dotyczących tytułu. Wyjątkiem jest art. 11 pr.aut., zgodnie z którym prawa majątkowe do utworu zbiorowego przysługują producentowi, a do poszczególnych części mających samodzielne znaczenie — ich twórcom. Domniemywa się, że producentowi lub wydawcy utworu zbiorowego przysługuje prawo do jego tytułu. Przez dzieło zbiorowe należy rozumieć utwór, na zawartość którego składają się utwory (materiały) przygotowane przez różnych autorów. Wspomniane domniemanie można odnieść nie tylko do tytułów, które spełniają wymogi stawiane przedmiotom prawa autorskiego, ale także do tytułów niebędących utworami¹⁶. W literaturze prawniczej prezentowany jest również pogląd odmienny¹⁷.

Polskie prawo autorskie nie zawiera postanowień dotyczących ochrony tytułu w innych, poza wymienioną w art. 11 pr.aut., sytuacjach. Tak więc ustawodawca nie rozstrzygnął, czy tytuł utworu audiowizualnego (jakim jest audycja telewizyjna), niebędącego utworem zbiorowym, podlega ochro-

¹⁵ Ustawa z 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Tekst jednolity. Dz.U. z 2006 r., nr 90, poz. 631; zmiany: Dz.U. z 2006 r., nr 94, poz. 658, nr 121, poz. 843; Dz.U. z 2007 r., nr 99, poz. 662, nr 181, poz. 1293.

¹⁶ Por. J. Piszczek: *Prawo do tytułu dzieła zbiorowego*. W: *Księga Pamiątkowa ku czci Profesora Leopolda Steckiego*. Toruń 1997, s. 226.

¹⁷ J. Barta, R. Markiewicz, w: J. Barta, M. Czajkowska-Dąbrowska, Z. Ćwiąkański, R. Markiewicz, E. Traple: *Komentarz do ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych*. Warszawa 2005, s. 77.

nie na podstawie prawa autorskiego. Wskazówkę do rozstrzygnięcia tego problemu daje orzeczenie SN z 19 września 1935 r.¹⁸ Zdaniem Sądu, tytuł utworu literackiego wraz z treścią tego utworu stanowią jednolite dzieło sztuki. W oderwaniu od zagadnienia utworu, od jego rodzaju i celów, jakim został poświęcony, nie można rozstrzygnąć o tym, czy tytuł tego utworu ma być chroniony dla wyłączności autora i w jakich granicach może i powinna mu ta ochrona przysługiwać. Wydaje się, że współcześnie teza ta zachowała pełną aktualność. Podstawowym kryterium udzielenia ochrony tytułowi jest przyznanie ochrony samemu dziełu. Tym samym musimy uznać, że żaden tytuł nie stanowi sam w sobie utworu, który jest chroniony przez prawo autorskie i to bez względu na zawarty w nim ładunek intelektualny¹⁹.

Po drugie, tytuł korzysta z ochrony w oderwaniu od całego utworu, jeśli spełnia funkcję indywidualizującą utwór. Można w związku z tym mówić o tytułach mocnych, spełniających kryterium indywidualności (często są to tytuły będące jednocześnie imionami własnymi, np. Kubuś Puchatek — ang. *Winnie the Pooh*, Fizia Pończoszanka — szw. *Pippi Langstrumpf*), które podlegają ochronie, i o tytułach słabych — niechronionych. Praktyczną przydatność tego rozwiązania znacznie osłabia powszechnie akceptowane w prawie autorskim uniezależnienie ochrony od jakości utworu. Można je zastosować jedynie do stosunkowo wąskiej grupy tytułów mocnych. Tytuł „Studio 2” należy uznać za słaby, tzn. niemający dostatecznej oryginalności. Wystarczy uzmysłwić sobie, że podobne, numeryczne „nazwy” noszą same pomieszczenia telewizyjne. W tym kontekście mówimy np. o nagraniu w Studiu 2.

Po trzecie, w przypadku, kiedy określonego tytułu nie można traktować jako tytułu mocnego, jego ochrony możemy dochodzić na podstawie u.z.n.k.²⁰ Na gruncie tej

¹⁸ 1 K 557/35 — OSN 1936, poz. 109.

¹⁹ Tak S. Grzybowski, A. Kopff, J. Serda: *Zagadnienia prawa autorskiego*. Warszawa 1973, s. 93—95.

²⁰ Zob. P. Ślęzak: *Umowa o rozpowszechnianie filmu*. Warszawa 1999, s. 286—287.

ustawy należy przyjąć, że tytuł posiada charakter odróżniający. Tytuły, które składają się jedynie z określeń niezbędnych i powszechnego użytku, nie podlegają ochronie. Ochronie najczęściej będą podlegały tytuły utworów będących produktem fantazji. Wystarczy wówczas, jeśli stwierdzimy, że tytuł daje wskazówkę co do treści (przedmiotu) dzieła (np. *Stary człowiek i morze*). Prawo do ochrony takich tytułów uzyskuje się przez ich pierwsze zastosowanie. Natomiast jeśli chodzi o tytuły utworów niebędących odzwierciedleniem świata przeżyć twórcy, wydaje się, że nie mają one tak wyraźnej zdolności odróżniającej. Przykładem są tytuły publikacji naukowych. Ich tytuły zazwyczaj budowane są z wykorzystaniem określeń zwykle używanych w danej dziedzinie wiedzy. Stąd są one często mało oryginalne. Tak samo należy ocenić tytuł „Studio 2”.

Po czwarte, w prawie polskim podstawę do ochrony tytułów daje przepis art. 10 u.z.n.k. Zgodnie z tym przepisem czynem nieuczciwej konkurencji jest takie oznaczenie towarów lub jego brak, które może wprowadzić klientów w błąd co do pochodzenia i „zawartości” towaru, w tym przypadku utworu audiowizualnego i oznaczenia przedsiębiorstwa. Jednakże należy zauważyć, że możliwość wprowadzenia w błąd pojawia się wówczas, gdy informacje zamieszczone na towarze mogą wpłynąć na decyzje klienta co do nabycia towaru lub usługi²¹. W odniesieniu do wspomnianego w naszym przykładzie projektu znaku towarowego możliwość pomyłki została wyłączona przez wyraźne użycie określenia „Management & Public Relations”.

- Ad 3. Naruszenie prawa przedsiębiorcy do firmy może polegać na używaniu w obrocie gospodarczym przez innego przedsiębiorcę oznaczenia identycznego albo bardzo podobnego. Przykładów tego rodzaju działań dostarcza orzecznictwo sądów polskich.

²¹ Tak M. Kępiński, I. Wiszniewska, w: *Komentarz do ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji*. Red. J. Szwaja. Warszawa 2000, komentarz do art. 10.

W sporze toczącym się między powódką „Polski Przemysł Korkowy S.A.” w W., która od wielu lat używała w korespondencji skrótu „Polkorek”, a pozwaną spółką „Polkorek inż. C. Szewczykowski i A. Wutge” z siedzibą w P., SN w wyroku z 20 maja 1935 r.²² orzekł, że umyślne oznaczenie konkretnego przedsiębiorstwa skrótem telegraficznym innego przedsiębiorstwa stanowi nieuczciwą konkurencję, gdy skrót ten w rzeczywistości jest skrótem nazwy firmy używanym od wielu lat nie tylko w telegraficznej, ale i zwykłej korespondencji, szeroko znanym w kołach odbiorców tego rodzaju towarów charakterystycznych dla danego przedsiębiorstwa.

Sąd Apelacyjny w Poznaniu w wyroku z 24 czerwca 1992 r.²³ orzekł, iż oznaczenie przedsiębiorstwa nie może być takie, by wprowadzało w błąd odbiorców w kwestii tożsamości z innym przedsiębiorstwem konkurencyjnym, gdziekolwiek by się ono znajdowało. Wprawdzie obie strony działają w różnych miejscowościach i ich formy organizacyjne są różne, ale ich przedmiot działalności — wykonawstwo robót budowlanych, powoduje możliwość wprowadzenia w błąd odbiorców i kontrahentów obu stron. Uzasadnia to przyznanie ochrony, o której mowa w art. 43 k.c. („Modernbud”).

Zdaniem SA w Łodzi, wyrażonym w wyroku z 6 marca 1997 r.²⁴, używanie znaku towarowego zawierającego firmę narusza prawo przedsiębiorcy, który używał wcześniej firmy łudząco podobnej („Wavin”, „Wavil”).

- Ad 4. Ustawodawca wprowadził w art. 43¹⁰ k.c. domniemanie bezprawności działań naruszających lub zagrażających prawu do firmy. Jest to rozwiązanie analogiczne do zastosowanego w art. 24 k.c. W konsekwencji musimy uznać, że na pozwanym spoczywa ciężar udowodnienia, iż jego działanie nie jest bezprawne²⁵. Obalenie domniemania polega

²² III C 261/34 — OSN 1936, nr 1, poz. 15.

²³ Acr 204/92 — „Wokanda” 1993, nr 2, s. 30.

²⁴ I Acr 4/97 — Pr.Gosp. 1997, nr 8, s. 47.

²⁵ Por. A. Kidyba: *Prawo spółek...*, s. 89; W. Popiołek, w: *Suplement*, s. 34; J. Szwaja, w: *Komentarz k.s.h.*, s. 430—432.

na wykazaniu, że pozwanemu przysługuje lepsze, bo wcześniejsze prawo do spornego oznaczenia²⁶.

Zdaniem SN, wyrażonym w wyroku z 19 października 1989 r.²⁷, za bezprawne uważa się każde działanie naruszające dobro osobiste człowieka, jeżeli nie zachodzi żadna ze szczególnych okoliczności usprawiedliwiających takie działanie. Do okoliczności wyłączających bezprawność naruszenia dóbr osobistych na ogół zalicza się:

- 1) działanie dozwolone przez obowiązujące przepisy prawa,
- 2) wykonywanie prawa podmiotowego,
- 3) zgodę pokrzywdzonego (ale z zastrzeżeniem uchylenia jej skuteczności w niektórych przypadkach),
- 4) działanie w ramach uzasadnionego interesu.

Ochrona prawa do firmy jest realizowana w postępowaniu nieprocesowym i w procesie. W postępowaniu nieprocesowym sąd rejestrowy czuwa nad zgodnością zgłoszonych do zarejestrowania i zarejestrowanych firm z prawem firmowym²⁸. Natomiast w postępowaniu procesowym uprawnionemu przysługują następujące roszczenia:

1. O zaniechanie działania naruszającego.
2. O usunięcie skutków naruszenia.
3. O złożenie oświadczenia lub oświadczeń.
4. O naprawienie szkody majątkowej.
5. O wydanie uzyskanych korzyści.

Ad 1. Treścią tego roszczenia jest żądanie zaprzestania bezprawnych działań. Przedsiębiorca może z niego skorzystać w trzech sytuacjach. Po pierwsze, gdy nie doszło jeszcze do naruszenia, ale zachodzi obawa, że ono nastąpi. Po drugie, jeżeli nastąpiło naruszenie i trwa stan faktyczny spełniający hipotezę art. 43¹⁰ k.c. Po trzecie wreszcie, kiedy nie trwa już stan naruszenia, ale zachodzi obawa ponownych naruszeń²⁹.

Ad 2. Treścią roszczenia o usunięcie skutków naruszenia jest przywrócenie stanu istniejącego przed naruszeniem. Przed-

²⁶ J. Szwaia, w: Komentarz k.s.h., s. 430.

²⁷ CR 419/89 — OSP 1990, z. 11—12, s. 377.

²⁸ Tak W. Popiołek, w: Suplement, s. 34.

²⁹ Por. J. Szwaia, w: Komentarz k.s.h., s. 433.

siębiorca powinien dokładnie określić w żądaniu pozwu czynności, które powinien wykonać pozwany, aby usunąć skutki naruszenia³⁰.

- Ad 3. Treścią tego roszczenia jest najczęściej przeproszenie poszkodowanego. Zdaniem SN, zawartym w wyroku z 19 stycznia 1982 r.³¹, część sentencji wyroku w sprawie ochrony dóbr osobistych, która dotyczy przeproszenia, powinna zawierać m.in. ściśle zindywidualizowane określenie czynności, która ma być dopełniona. Sąd nie może ograniczyć się do takiej formuły sentencji wyroku, w której sformułowanie treści oświadczenia pozostawia stronie pozwanej.
- Ad 4. Roszczenie to odpowiada roszczeniu wyrażonemu w art. 24 § 2 k.c. Odwołując się do obowiązku naprawienia szkody majątkowej, ustawodawca wyraźnie nawiązuje do art. 415 k.c. Naprawienie szkody powinno polegać, wedle wyboru poszkodowanego, bądź na przywróceniu stanu poprzedniego, bądź na zapłaceniu odszkodowania. Jednakże gdyby przywrócenie stanu poprzedniego było niemożliwe lub wiązało się dla zobowiązanego z nadmiernymi trudnościami, roszczenie poszkodowanego ogranicza się do świadczenia pieniężnego (art. 363 § 1 k.c.).
- Ad 5. Poszkodowanemu przedsiębiorcy przysługuje roszczenie o wydanie korzyści uzyskanej przez sprawcę. Chodzi tu o zwrot korzyści w naturze, a gdyby to było niemożliwe — o zwrot jej wartości w pieniądzu³².

³⁰ Ibidem, s. 437.

³¹ IV CR 500/81 — OSN 1982, nr 8—9, poz. 123.

³² Por. J. Szwaja, w: Komentarz k.s.h., s. 449.

Ważniejsze przepisy dotyczące firmy

1. Kodeks cywilny

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny. Dz.U. z 1964 r., nr 16, poz. 93, z późniejszymi zmianami.

Księga pierwsza

Część ogólna

[...]

Dział III

Przedsiębiorcy i ich oznaczenia

Art. 43¹. [Przedsiębiorca] Przedsiębiorcą jest osoba fizyczna, osoba prawna i jednostka organizacyjna, o której mowa w art. 33¹ § 1, prowadząca we własnym imieniu działalność gospodarczą lub zawodową.

Art. 43². [Firma] § 1. Przedsiębiorca działa pod firmą.

§ 2. Firmę ujawnia się we właściwym rejestrze, chyba że przepisy odrębne stanowią inaczej.

Art. 43³. [Charakterystyka firmy] § 1. Firma przedsiębiorcy powinna się odróżniać dostatecznie od firm innych przedsiębiorców prowadzących działalność na tym samym rynku.

§ 2. Firma nie może wprowadzać w błąd, w szczególności co do osoby przedsiębiorcy, przedmiotu działalności przedsiębiorcy, miejsca działalności, źródeł zaopatrzenia.

Art. 43⁴. [Firma osoby fizycznej] Firmą osoby fizycznej jest jej imię i nazwisko. Nie wyklucza to włączenia do firmy pseudonimu lub określeń wskazujących na przedmiot działalności przedsiębiorcy, miejsce jej prowadzenia oraz innych określeń dowolnie obranych.

Art. 43⁵. [Firma osoby prawnej] § 1. Firmą osoby prawnej jest jej nazwa.

§ 2. Firma zawiera określenie formy prawnej osoby prawnej, które może być podane w skrócie, a ponadto może wskazywać na przedmiot działalności, siedzibę tej osoby oraz inne określenia dowolnie obrane.

§ 3. Firma osoby prawnej może zawierać nazwisko lub pseudonim osoby fizycznej, jeżeli służy to ukazaniu związków tej osoby z powstaniem lub działalnością przedsiębiorcy. Umieszczenie w firmie nazwiska albo pseudonimu osoby fizycznej wymaga pisemnej zgody tej osoby, a w razie jej śmierci — zgody jej małżonka i dzieci.

§ 4. Przedsiębiorca może posługiwać się skrótem firmy. Przepis art. 43² § 2 stosuje się odpowiednio.

Art. 43⁶. [Firma oddziału osoby prawnej] Firma oddziału osoby prawnej zawiera pełną nazwę tej osoby oraz określenie „oddział” ze wskazaniem miejscowości, w której oddział ma siedzibę.

Art. 43⁷. [Zmiana firmy] Zmiana firmy wymaga ujawnienia w rejestrze. W razie przekształcenia osoby prawnej można zachować jej dotychczasową firmę z wyjątkiem określenia wskazującego formę prawną osoby prawnej, jeżeli uległa ona zmianie. To samo dotyczy przekształcenia spółki osobowej.

Art. 43⁸. [Utrata członkostwa przez wspólnika] § 1. W przypadku utraty członkostwa przez wspólnika, którego nazwisko

było umieszczone w firmie, spółka może zachować w swej firmie nazwisko byłego współnika tylko za wyrażoną na piśmie jego zgodą, a w razie jego śmierci — za zgodą jego małżonka i dzieci.

§ 2. Przepis § 1 stosuje się odpowiednio w wypadku kontynuowania działalności gospodarczej osoby fizycznej przez inną osobę fizyczną będącą jej następcą prawnym.

§ 3. Kto nabywa przedsiębiorstwo, może je nadal prowadzić pod dotychczasową nazwą. Powinien jednak umieścić dodatek wskazujący firmę lub nazwisko nabywcy, chyba że strony postanowiły inaczej.

Art. 43⁹. [Zbycie firmy] § 1. Firma nie może być zbyta.

§ 2. Przedsiębiorca może upoważnić innego przedsiębiorcę do korzystania ze swej firmy, jeżeli nie wprowadza to w błąd.

Art. 43¹⁰. [Zagrożenie prawa do firmy] Przedsiębiorca, którego prawo do firmy zostało zagrożone cudzym działaniem, może żądać zaniechania tego działania, chyba że nie jest ono bezprawne. W razie dokonanego naruszenia może on także żądać usunięcia jego skutków, złożenia oświadczenia lub oświadczeń w odpowiedniej treści i formie, naprawienia na zasadach ogólnych szkody majątkowej lub wydania korzyści uzyskanej przez osobę, która dopuściła się naruszenia.

2. Kodeks spółek handlowych

Ustawa z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych. Dz.U. z 2000 r., nr 94, poz. 1037, z późniejszymi zmianami.

Tytuł I

Przepisy ogólne

[...]

Dział II

Spółki osobowe

Art. 8. [Spółka osobowa] § 1. Spółka osobowa może we własnym imieniu nabywać prawa, w tym własność nieruchomości i inne prawa rzeczowe, zaciągać zobowiązania, pozywać i być pozywana.

§ 2. Spółka osobowa prowadzi przedsiębiorstwo pod własną firmą.

[...]

Dział III

Spółki kapitałowe

Art. 11. [Spółki kapitałowe] § 1. Spółki kapitałowe w organizacji, o których mowa w art. 161 i art. 323, mogą we własnym imieniu nabywać prawa, w tym własność nieruchomości i inne prawa rzeczowe, zaciągać zobowiązania, pozywać i być pozywane.

§ 2. Do spółki kapitałowej w organizacji w sprawach nieuregulowanych w ustawie stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące danego typu spółki po jej wpisie do rejestru.

§ 3. Firma spółki kapitałowej w organizacji powinna zawierać dodatkowe oznaczenie „w organizacji”.

[...]

Tytuł II

Spółki osobowe

Dział I

Spółka jawna

Rozdział 1

Przepisy ogólne

[...]

Art. 24. [Firma spółki jawnej] § 1. Firma spółki jawnej powinna zawierać nazwiska lub firmy (nazwy) wszystkich wspólników albo nazwisko, albo firmę (nazwę) jednego albo kilku wspólników oraz dodatkowe oznaczenie „spółka jawna”.

§ 2. Dopuszczalne jest używanie w obrocie skrótu „sp. j.”.

[...]

Dział II

Spółka partnerska

Rozdział 1

Przepisy ogólne

[...]

Art. 90. [Firma spółki partnerskiej] § 1. Firma spółki partnerskiej powinna zawierać nazwisko co najmniej jednego partnera, dodatkowe oznaczenie „i partner” bądź „i partnerzy” albo „spółka partnerska” oraz określenie wolnego zawodu wykonywanego w spółce.

§ 2. Dopuszczalne jest używanie w obrocie skrótu „sp.p.”.

§ 3. Firmy z oznaczeniem „i partner” bądź „i partnerzy” albo „spółka partnerska” oraz skrótu „sp.p.” może używać tylko spółka partnerska.

[...]

Dział III

Spółka komandytowa

Rozdział 1

Przepisy ogólne

[...]

Art. 104. [Firma spółki komandytowej] § 1. Firma spółki komandytowej powinna zawierać nazwisko jednego lub kilku komplementariuszy oraz dodatkowe oznaczenie „spółka komandytowa”.

§ 2. Dopuszczalne jest używanie w obrocie skrótu „sp.k.”.

§ 3. Jeżeli komplementariuszem jest osoba prawna, firma spółki komandytowej powinna zawierać pełne brzmienie firmy (nazwy) tej osoby prawnej z dodatkowym oznaczeniem „spółka komandytowa”. Nie wyklucza to zamieszczenia nazwiska komplementariusza, który jest osobą fizyczną.

§ 4. Nazwisko komandytariusza nie może być zamieszczane w firmie spółki. W przypadku zamieszczenia nazwiska lub firmy (nazwy) komandytariusza w firmie spółki, komandytariusz ten odpowiada wobec osób trzecich tak jak komplementariusz.

[...]

Dział IV

Spółka komandytowo-akcyjna

Rozdział 1

Przepisy ogólne

[...]

Art. 127. [Firma spółki komandytowo-akcyjnej] § 1. Firma spółki komandytowo-akcyjnej powinna zawierać nazwiska jednego lub kilku komplementariuszy oraz dodatkowe oznaczenie „spółka komandytowo-akcyjna”.

§ 2. Dopuszczalne jest używanie w obrocie skrótu „S.K.A.”.

§ 3. Jeżeli komplementariuszem jest osoba prawna, firma spółki komandytowo-akcyjnej powinna zawierać pełne brzmienie firmy (nazwy) tej osoby prawnej z dodatkowym oznaczeniem „spółka komandytowo-akcyjna”. Nie wyklucza to zamieszczenia nazwiska komplementariusza, który jest osobą fizyczną.

§ 4. Nazwisko albo firma (nazwa) akcjonariusza nie może być zamieszczane w firmie spółki. W przypadku zamieszczenia nazwi-

ska albo firmy (nazwy) akcjonariusza w firmie spółki akcjonariusz ten odpowiada wobec osób trzecich tak jak komplementariusz.

[...]

Tytuł III

Spółki kapitałowe

Dział I

Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością

Rozdział 1

Powstanie spółki

[...]

Art. 160. [Firma spółki] § 1. Firma spółki może być obrana dowolnie; powinna jednak zawierać dodatkowe oznaczenie „spółka z ograniczoną odpowiedzialnością”.

§ 2. Dopuszczalne jest używanie w obrocie skrótu „spółka z o.o.” lub „sp. z o.o.”.

[...]

Dział II

Spółka akcyjna

Rozdział 1

Powstanie spółki

[...]

Art. 305. [Firma spółki] § 1. Firma spółki może być obrana dowolnie; powinna zawierać dodatkowe oznaczenie „spółka akcyjna”.

§ 2. Dopuszczalne jest używanie w obrocie skrótu „S.A.”.

[...]

3. Ustawa o Krajowym Rejestrze Sądowym

Ustawa z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym. Tekst jednolity. Dz.U. z 2007 r., nr 168, poz. 1186, z późniejszymi zmianami.

Rozdział 1

Przepisy ogólne

[...]

Art. 34. [Pisemne oświadczenia] ust. 1. Podmioty wpisane do Rejestru są obowiązane umieszczać w oświadczeniach pisemnych, skierowanych, w zakresie swojej działalności, do oznaczonych osób i organów, następujące dane:

- 1) firmę lub nazwę;
- 2) oznaczenie formy prawnej wykonywanej działalności;
- 3) siedzibę i adres;
- 4) numer NIP;
- 5) oznaczenie sądu rejestrowego, w którym przechowywane są akta rejestrowe podmiotu oraz numer podmiotu w rejestrze.

[...]

Rozdział 2

Rejestr przedsiębiorców

[...]

Art. 38. [Treść wpisu] W dziale 1 rejestru przedsiębiorców zamieszcza się następujące dane:

- 1) dla każdego podmiotu:
 - a) nazwę lub firmę, pod którą działa,
 - b) oznaczenie jego formy prawnej,
 - c) jego siedzibę i adres,
 - d) jeżeli podmiot wpisany do rejestru przedsiębiorców posiada oddziały — także ich siedziby i adresy,
 - e) oznaczenie jego poprzedniego numeru rejestru sądowego lub numeru w ewidencji działalności gospodarczej,
 - f) jeżeli podmiot wpisany do rejestru przedsiębiorców utworzony został w wyniku przekształcenia lub podziału innego podmiotu albo połączenia innych podmiotów, zamieszcza się w tym rejestrze wzmiankę o sposobie powstania podmiotu, a także oznaczenia poprzednich numerów rejestru. Jeżeli podmiot wpisany do rejestru przedsiębiorców utworzony został w wyniku koncentracji innych podmiotów, zamieszcza się w tym rejestrze także oznaczenie poprzednich numerów tego rejestru oraz numer i datę decyzji Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów o zgodzie na dokonanie koncentracji, wydanej zgodnie z przepisami o ochronie konkurencji i konsumentów,
 - g) wzmiankę o wykonywaniu działalności gospodarczej z innymi podmiotami na podstawie umowy spółki cywilnej,
 - h) numer NIP;

[...]

Akty prawne

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 27 czerwca 1934 r. Kodeks handlowy. Dz.U. z 1934 r., nr 57, poz. 502, z późniejszymi zmianami.

Ustawa z 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny. Dz.U. z 1964 r., nr 16, poz. 93, z późniejszymi zmianami.

Konwencja paryska o ochronie własności przemysłowej. Dz.U. z 1975 r., nr 9, poz. 51 i 52.

Ustawa z 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji. Tekst jednolity. Dz.U. z 2003 r., nr 153, poz. 1503, z późniejszymi zmianami.

Ustawa z 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Tekst jednolity. Dz.U. z 2006 r., nr 90, poz. 631, z późniejszymi zmianami.

Ustawa z 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym. Tekst jednolity. Dz.U. z 2007 r., nr 168, poz. 1186.

Ustawa z 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych. Dz.U. z 2000 r., nr 94, poz. 1037, z późniejszymi zmianami.

Ustawa z 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej. Dz.U. z 2004 r., nr 173, poz. 1807.

Orzecznictwo

- Wyrok SN z 31 października 1921 r., I C 795/20 — cyt. za: J. Szwaja, w: S. Sołtysiński, A. Szajkowski, A. Szumański, J. Szwaja: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*. T. 5. Warszawa 2004, s. 421.
- Wyrok SN z 2 czerwca 1924 r., I C 418/23 — OSN 1924, poz. 91.
- Wyrok SN z 5 grudnia 1924 r., C 293/24 — OSP 1925, poz. 505.
- Wyrok SN z 30 listopada 1934 r., III Rw 2667/32 — OSN 1933, nr 1, poz. 47.
- Wyrok SN z 20 maja 1935 r., III C 261/34 — OSN 1936, nr 1, poz. 15.
- Wyrok SN z 19 września 1935 r., 1 K 557/35 — OSN 1936, poz. 109.
- Wyrok SN z 3 marca 1936 r., II C 2564/15 — OSN 1936, nr 10, poz. 396.
- Wyrok SN z 23 listopada 1937 r., II C 1335/37 — OSN 1938, nr 8, poz. 373.
- Wyrok SN z 19 stycznia 1982 r., IV CR 500/81 — OSN 1982, nr 8—9, poz. 123.
- Wyrok SN z 19 października 1989 r., CR 419/89 — OSP 1990, z. 11—12, s. 377.
- Wyrok SA w Łodzi z 14 marca 1991 r., I Acr 23/91 — OSP 1991, z. 11, poz. 281.
- Wyrok SA w Poznaniu z 22 października 1991 r., I Acr 400/90 — „Wokanda” 1992, nr 1.
- Wyrok SA w Poznaniu z 24 sierpnia 1992 r., Acr 204/92 — „Wokanda” 1993, nr 2, s. 30.
- Uchwała SN z 2 sierpnia 1994 r., III CZP 95/94 — OSP 1995, z. 9, poz. 193.
- Wyrok SA w Białymstoku z 29 czerwca 1995 r., I Acr 114/95 — OSA 1995, nr 9, poz. 60.
- Wyrok SA w Łodzi z 6 marca 1997 r., I Acr 4/97 — Pr.Gosp. 1997, nr 8, s. 47.
- Wyrok SA w Katowicach z 7 maja 1997 r., I ACa 110/97 — Pr.Gosp. 1998, nr 9, s. 39.
- Wyrok SN z 22 sierpnia 1997 r., III CKN 139/97 — Lex, nr 50623.
- Wyrok SA w Warszawie z 13 stycznia 1999 r., I Aca 1089/98 — OSP 2000, z. 9.
- Decyzja Komisji Odwoławczej przy Urzędzie Patentowym z 27 stycznia 1999 r., Odw. 1100/98 — OSG 1999, nr 10, poz. 128.
- Wyrok SN z 19 czerwca 2002 r., II CKN 1229/00 — OSNC 2003, nr 6, s. 86.

Wyrok NSA z 14 stycznia 2003 r., III A 1492/01 — cyt. za: J. Szwaja, w: S. Sołtysiński, A. Szajkowski, A. Szumański, J. Szwaja: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*. T. 5. Warszawa 2004, s. 410.

Wyrok SN z 28 lutego 2003 r., V CK 308/02 — niepublikowany.

Ważniejsza literatura

- Allerhand M.: *Kodeks handlowy. Komentarz*. Lwów 1935.
- Barta J., Markiewicz R., w: J. Barta, M. Czajkowska-Dąbrowska, Z. Ćwiąkalski, R. Markiewicz, E. Traple: *Komentarz do ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych*. Warszawa 2005.
- Cisek A.: *Dobra osobiste i ich niemajątkowa ochrona w kodeksie cywilnym*. Wrocław 1989.
- Czajkowska-Dąbrowska M.: *Glosa do wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 13 stycznia 1999 r.* OSP 2000, z. 9.
- Forkel H.: *Lizenzen an Persönlichkeitsrechten durch gebundene Rechtsübertragung*. GRUR Int. 1988, nr 7.
- Fuchs B.: *Umowy franchisingu w świetle przepisów kodeksu cywilnego dotyczących firmy*. PPH 2003, nr 9.
- Gawlik B.: *Umowa know-how. Zagadnienia konstrukcyjne*. ZN UJ, PWiOWI. Kraków 1974, z. 3.
- Gawlik B., Pazdan M.: *Umowy licencyjne w obrocie międzynarodowym*. Katowice 1976.
- Grzybowski S.: *Ochrona dóbr osobistych według przepisów ogólnych prawa cywilnego*. Warszawa 1957.
- Grzybowski S., w: *System prawa cywilnego*. T. 1: *Część ogólna*. Red. S. Grzybowski. Wrocław—Warszawa—Kraków—Gdańsk 1985.
- Grzybowski S., Kopff A.: *Umowy licencyjne. Postać prawna i treść*. „Studia Prawnicze” 1969, nr 22.
- Grzybowski S., Kopff A., Serda J.: *Zagadnienia prawa autorskiego*. Warszawa 1973.
- Hilty R.: *Lizenzvertragsrecht*. Bern 2001.
- Hilty R., in: *Schweizerisches Immaterialgüter- und Wettbewerbsrecht*. T. 3. Basel 1998.
- Janczewski S.: *Prawo handlowe, wekslowe i czekowe*. Warszawa 1947.

- Kępiński M., w: *Komentarz do ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji*. Red. J. Szwaja. Warszawa 2000.
- Kępiński M., w: *System prawa prywatnego*. T. 13: *Prawo autorskie*. Red. J. Barta. Warszawa 2003.
- Kidyba A.: *Prawo handlowe*. Warszawa 2006.
- Knaflewski M., Rudnicki M., Szczepaniak R.: *Nowe prawo spółek z komentarzem*. Gorzów Wielkopolski 2001.
- Koczanowski J.: *Zakres i środki ochrony dóbr osobistych osób prawnych*. W: *Dobra osobiste i ich ochrona w polskim prawie cywilnym. Zagadnienia wybrane*. Red. J. Piątkowski. Warszawa 1986.
- Kołodziej A.: *Licencja firmy. O naturze prawa do firmy po nowelizacji kodeksu cywilnego*. PPH 2004, nr 1.
- Kopff A.: *Umowy w zakresie prawa autorskiego. Uwagi de lege ferenda*. ZN UJ, PWiOWI. Kraków 1985, z. 41.
- Kruczalak K.: *Prawo handlowe*. Warszawa 1998.
- Markiewicz R.: *Umowy licencyjne między jednostkami gospodarki uspołecznionej*. ZN UJ, PWiOWI. Kraków 1978, z. 14.
- Modrzejewska M.: *Koncepcja firmy a niebezpieczeństwo konfuzji w obrocie*. W: *Kodeks spółek handlowych po pięciu latach*. Wrocław 2006.
- Pazdan M.: *Dobra osobiste i ich ochrona*. W: *System prawa prywatnego*. T. 1: *Prawo cywilne — część ogólna*. Red. M. Safjan. Warszawa 2007.
- Piszczyk J.: *Prawo do tytułu dzieła zbiorowego*. W: *Księga Pamiątkowa ku czci Profesora Leopolda Steckiego*. Toruń 1997.
- Popiołek W., w: *Kodeks cywilny. Komentarz. Suplement*. Red. K. Pietrzykowski. Warszawa 2003.
- Poźniak-Niedzielska M.: *Nazwa osoby prawnej jako przedmiot ochrony prawa cywilnego*. W: *Rozprawy z prawa cywilnego. Księga pamiątkowa ku czci Witolda Czachórskiego*. Warszawa 1985.
- Prawo spółek. Wybrane zagadnienia*. Red. J. Jacyszyn, M. Skory. Bielsko-Biała 2002.
- Radwański Z.: *Wprowadzenie do kodeksu cywilnego*. Warszawa 2004.
- Sitko J.: *Firma w świetle przepisów kodeksu cywilnego*. PPH 2003, nr 5.
- Skąpski J.: *Umowa licencyjna w prawie międzynarodowym prywatnym*. ZN UJ, PWiOWI. Kraków 1973, z. 1.
- Skubisz R.: *Glosa do uchwały SN z 2 sierpnia 1994 r.* OSP 1995, z. 9, poz. 193.
- Skubisz R.: *Zasady prawa firmowego*. „Rejent” 1993, nr 1.
- Sołtysiński S.: *Licencje na korzystanie z cudzych rozwiązań technicznych*. Warszawa 1970.
- Sołtysiński S.: *Prawo właściwe dla licencji patentowych w polskim prawie prywatnym międzynarodowym*. RPEiS 1987, z. 2.
- Staszków M.: *Prawo wynalazcze*. Warszawa 1985.
- Szanciło T.: *Nadużywanie pozycji dominującej na tle orzecznictwa sądowego*. „Glosa” 2006, nr 4.
- Szczepaniak T., Szewc A.: *Umowy w zakresie własności przemysłowej*. Warszawa 1993.

- Szewc A.: *Licencje w prawie wybranych krajów kapitalistycznych*. Katowice 1976.
- Szpunar A.: *Ochrona dóbr osobistych*. Warszawa 1979.
- Szwaja J.: *Firma*. W: *Prawo spółek*. Red. S. Włodyka. Kraków 1996.
- Szwaja J., w: S. Sołtysiński, A. Szajkowski, A. Szumański, J. Szwaja: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*. T. 5. Warszawa 2004.
- Szwaja J.: *O przyszłym uregulowaniu firmy*. PiP 1994, nr 12.
- Ślęzak P.: *Umowa o rozpowszechnianie filmu*. Warszawa 1999.
- Traple E.: *Ustawowe konstrukcje w zakresie majątkowych praw autorskich i obrotu nimi w dobie kryzysu prawa autorskiego*. Kraków 1990.
- Vall M. du: *Umowa licencyjna w prawie wynalazczym*. W: *Obrót dobrami niematerialnymi. Wzory umów*. Warszawa—Kraków 1995.
- Wypiórkiewicz A., w: H. Ciepla, B. Czech, S. Dąbrowski, T. Domińczyk, H. Pietrzykowski, Z. Strus, M. Sychowicz, A. Wypiórkiewicz: *Kodeks cywilny*. T. 1. Warszawa 2005.
- Załużcki M.: *Upoważnienie do korzystania z firmy de lege lata i de lege ferenda*. PUG 2005, nr 6.
- Żyźnowski T.: *Firma w kodeksie cywilnym*. PS 2003, nr 9.

Piotr Ślęzak

La problématique choisie du droit de la raison sociale et de la dénomination sociale

Résumé

Le livre contient des informations de base sur le droit de la raison sociale et de la dénomination sociale. L'auteur a divisé la problématique analysée en quatre chapitres. Le premier présente la signification des termes « la raison sociale » et « la dénomination » dans le langage juridique. L'auteur tranche la question polémique du caractère de droit de la raison sociale et de la dénomination sociale, en lui attribuant le caractère patrimonial. Il distingue des raisons sociales et des dénominations sociales de différents sujets, des types des raisons sociales et des dénominations sociales et ses fonctions.

Dans le deuxième chapitre l'auteur décrit les règles du droit de la raison sociale et de la dénomination sociale, c'est-à-dire des régulations déterminant la création, l'usage et le contrôle de sa disponibilité. Il présente les principes de viridité, de transparence, de continuité, d'exclusivité et du caractère inaliénable de la raison sociale et de la dénomination sociale.

Le troisième chapitre comprend des réflexions sur la licence de la raison sociale et de la dénomination sociale, c'est-à-dire un contrat qui autorise un autre entrepreneur à bénéficier de la raison sociale et de la dénomination sociale donnée. Cela peut signifier un contrat autonome ou une composante d'un autre contrat plus large, par exemple un accord de franchise.

Le dernier chapitre est consacré à la protection de la raison sociale et de la dénomination sociale. L'auteur y décrit des prémisses de la protection (la primauté de bénéficier de la raison sociale et de la dénomination sociale, la menace du droit à la raison sociale et à la dénomination sociale, la cession du droit à la raison sociale et à la dénomination sociale et l'illégalité d'action de l'auteur) et des revendications que le victime peut poursuivre devant la Cour dans un processus (d'omettre des actions préjudicielles, de supprimer des effets négatifs de transgression, de faire une déclaration, de réparer un dommage-intérêt).

Piotr Ślęzak

Ausgewählte Fragen des Rechtes auf eine Firma

Zusammenfassung

Das Buch beinhaltet die wichtigsten Informationen über das Recht auf eine Firma. Der Verfasser hat diese Problematik in vier Kapiteln zusammengefasst. In dem ersten von ihnen klärt er die Bedeutung des Wortes „Firma“ in der Rechts- und Juristensprache. In umstrittener Rechtsansicht über das Recht auf Firma spricht er sich für deren Vermögenscharakter aus. Der Verfasser weist auch auf unterschiedliche Betrachtung der zu verschiedenen Rechtssubjekten gehörenden Firmen, auf verschiedene Firmenarten und deren Funktionen hin.

Das zweite Kapitel betrifft die Grundsätze des Firmenrechtes, also die Regel nach denen eine Firma gegründet und benutzt wird und die Verfügungen über das Recht auf Firma. Besprochen werden hier folgende Prinzipien: der Wahrheit, der Öffentlichkeit, der Kontinuität, der Ausschließlichkeit und der Unverkäuflichkeit der Firma.

Das dritte Kapitel beinhaltet Bemerkungen über eine Firmenlizenz, also einen Vertrag über die Berechtigung des anderen Unternehmers zur Nutzung einer bestimmten Firma. Es kann ein selbständiger Vertrag oder ein Bestandteil des anderen Vertrags, z. B. der Franchise, sein.

Das letzte Kapitel ist dem Firmenschutz gewidmet. Es werden hier erörtert: die Voraussetzungen des Schutzes und die Ansprüche, welche von dem Geschädigten in einem Prozessverfahren (zwecks Unterlassung der verletzten Handlung, zwecks Behebung der Verletzungsfolgen, zwecks Hinterlegung der angemessenen Erklärung und zwecks Schadenerstattung) verfolgt werden können.

Redaktor: Agnieszka Plutecka

Projektant okładki: Paulina Tomaszewska-Cieply

Redaktor techniczny: Barbara Arenhövel

Korektor: Lidia Szumigala

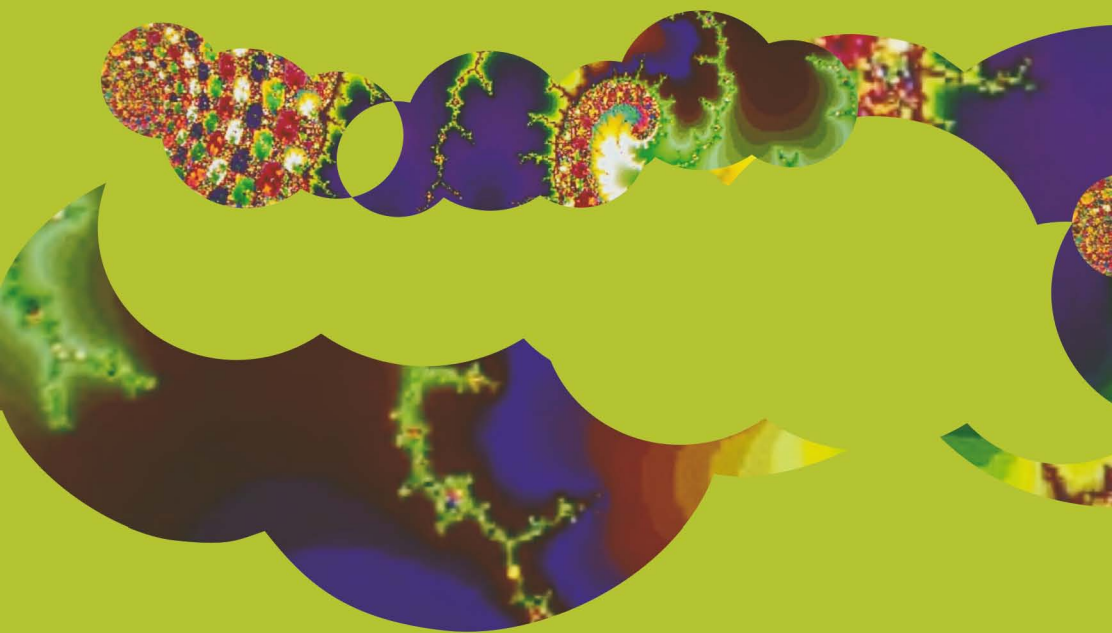
Copyright © 2011 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336
ISBN 978-83-226-1962-9

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Ark. druk. 5,0. Ark. wyd. 4,0. Papier
offset. kl. III, 90 g Cena 6 zł (+ VAT)

Łamanie: Pracownia Składu Komputerowego
Wydawnictwa Uniwersytetu Śląskiego
Druk i oprawa: SOWA Sp. z o.o.
ul. Hrubieszowska 6a, 01-209 Warszawa

Cena 6 zł (+ VAT)

ISSN 0208-6336
ISBN 978-83-226-1962-9